

UNIVERZITA JANA AMOSE KOMENSKÉHO PRAHA

BAKALÁŘSKÉ

KOMBINOVANÉ STUDIUM

2015–2016

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Eliška Poborská

Vzdělávání pěstounů v okrese Rakovník

Praha 2016

Vedoucí bakalářské práce:

Mgr. Jana Zachová

JAN AMOS KOMENSKY UNIVERSITY PRAGUE

BACHELOR

COMBINED STUDIES

2015-2016

BACHELOR THESIS

Eliška Poborská

Education of foster carers in Rakovník district

Prague 2016

The Bachelor Thesis Work Supervisor:

Mgr. Jana Zachová

Prohlášení

Prohlašuji, že předložená bakalářská práce je mým původním autorským dílem, které jsem vypracovala samostatně. Veškerou literaturu a další zdroje, z nichž jsem při zpracování čerpala, v práci řádně cituji a jsou uvedeny v seznamu použitých zdrojů.

Souhlasím s prezenčním zpřístupněním své práce v univerzitní knihovně.

V Praze dne 14.2.2016

Eliška Poborská .....

Poděkování

Chtěla bych poděkovat paní profesorce Mgr. Janě Zachové za vedení mé absolventské práce a za rady a připomínky, které mi při psaní poskytovala.

Také děkuji mé kolegyni Bc. Jaroslavě Loudilové za podporu a dobré nápady, které mi při psaní práce velice pomohly.

Můj dík patří i respondentům, kteří mi věnovali čas při vyplnění dotazníku.

Anotace

Vypracovaná bakalářská práce se zabývá v současné době velice probíraným tématem, kterým je pěstounská péče. Především jsem se zaměřila na způsoby a možnosti ze zákona povinného vzdělávání pěstounů v okrese Rakovník.

Bakalářská práce je složena ze dvou částí – teoretické a praktické. V teoretické části se zabývám pojmy rodina, její funkce a problémy, formy náhradní rodinné péče a zvláště se pak zaměřuji na pěstounskou péči. Druhou část tvoří vlastní kvantitativní výzkum a jeho vyhodnocení. Jako výzkumnou metodu jsem zvolila dotazník a zkoumaný soubor tvořili pěstouni z okresu Rakovník.

Klíčová slova

Attachment, děti, dávky, dohody o výkonu, náhradní rodinná péče, hostitelská péče, okres Rakovník, pěstouni, pěstounská péče, rodina, vzdělávání, žadatelé.

Annotation

Developed thesis deals currently highly discussed topic, which is the foster care. Above all, I focused on the ways and possibilities of legally compulsory education of foster parents in Rakovník district.

Bachelor thesis consists of two parts - theoretical and practical. The theoretical part deals with the concepts of family, its functions and problems, forms of foster care and, in particular, it focuses on foster care. The second part consists of its own quantitative research and evaluation. As a research method I chose a questionnaire and surveyed group consisted of foster parents from Rakovník district.

Keywords

Agreements on the enforcement, attachment, applicants, benefits, education, family, foster care, foster parents, host care, children, Rakovník.

1 ÚVOD.....	9
TEORETICKÁ ČÁST	11
2 RODINA	11
2.1 Funkce rodiny	12
2.2 Problémy v rodině.....	13
2.3 Rizikové faktory	15
2.4 Attachment	16
3 NÁHRADNÍ PÉČE O DÍTĚ	20
3.1 Ústavní výchova	20
3.2 Náhradní rodinná péče	22
4 FORMY NÁHRADNÍ RODINNÉ PÉČE.....	23
4.1 Osvojení (Adopce).....	23
4.2 Svěření do péče jiné osoby	24
4.3 Poručnictví	25
4.4 Opatrovnictví	26
4.5 Pěstounská péče	26
5 HOSTITELSKÁ PÉČE	27
6 ČINITELE OVLIVŇUJÍCÍ UMÍSTĚNÍ DÍTĚTE V JEDNOTLIVÝCH TYPECH NÁHRADNÍ RODINNÉ PÉČE	29
7 PĚSTOUNSKÁ PÉČE.....	31
7.1 Pěstounská péče na přechodnou dobu	32
7.2 Dávky pěstounské péče	33
7.3 Žadatelé o pěstounskou péči	34
7.4 Příprava pěstounů.....	36
7.5 Dohody o výkonu pěstounské péče	41
7.6 Příbuzenská pěstounská péče	42
7.7 Vzdělávání pěstounů.....	43
PRAKTICKÁ ČÁST	48
8 PŘÍPRAVA VÝZKUMU	48
8.1 Výzkumný cíl	48
8.2 Metodologie	48
8.3 Výběr oblasti a výzkumný soubor	49

8.4	Stanovení výzkumného problému	50
8.5	Způsob zpracování dat	51
9	VYHODNOCENÍ DOTAZNÍKŮ	52
10	ZHODNOCENÍ VÝZKUMU	63
	ZÁVĚR	66
	SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ	68
	SEZNAM ZKRATEK	73
	SEZNAM PŘÍLOH.....	74

1 ÚVOD

V televizi běží reklama na téma „Staň se pěstounem“. Žadatelům o zaměstnání je na úřadech práce nabízena možnost profesionální pěstounské péče. Je vůbec správné, že je tato (dle mého názoru) společensky důležitá profese tímto způsobem propagována? Vždyť pěstoun by měl být odborník ve svém oboru, protože se podílí na výchově nezletilých dětí, které nemohou vyrůstat ve své biologické rodině. Navíc si tyto děti často v sobě nesou různá traumata, zážitky, návyky či zkušenosti, které si jen málokdo z nás umí představit.

Je jistě správné, že je v současné době upřednostňována náhradní rodinná péče a institucionální je postupně minimalizována, ale výše uvedenou propagandou je zapříčiněna spíše možnost dobrého výdělku, nežli touha někomu pomoci. Navíc pěstounem se často stane prarodič či jiný člen blízké rodiny, aniž by byl na svou roli náležitě připraven.

Jako sociální pracovnice jsem zaměstnána prozatím rok a půl a za tu dobu jsem v našem okrese poznala pěstouny samotné, jim svěřené děti, jejich biologické děti, rodiče svěřených dětí, domácnosti, kde pěstounská péče probíhá, a problémy, se kterými se rodiny setkávají a jsou nuceni je nějakým způsobem řešit. Domnívám se, že vzhledem k psychické zátěži náhradních rodičů, je výplata vynaloženému úsilí úměrná. Ale jak jim můžeme ve výkonu pěstounské péče pomoci, poradit či usnadnit řešení problémů?

Jako efektivní způsob se nabízí dobře zacílený kurz povinného vzdělávání pěstounů. Potýkáme se však s následujícími problémy: malá docházka pěstounů, témata neodpovídající potřebám, špatná dopravní dostupnost do místa kurzu či neschopnost pěstounů zajistit hlídání dětí. A právě to je hlavním cílem mé bakalářské práce: Jak pěstouny motivovat, aby se povinného vzdělávání více účastnili? Jaká témata je zajímají? Jaké problémy potřebují pomoc řešit? Jaké místo konání jim nejvíce vyhovuje?

V teoretické části se věnuji vysvětlením základních pojmů spojených s rodinou, attachmentem, funkcemi rodiny a nejčastějšími problémy v rodinách, kde hrozí

odebrání dítěte. Vysvětluji formy náhradní rodinné péče a zaměřuji se především na pěstounskou péči, kde se dozvíte, jakým koloběhem musíte projít, abyste se stali profesionálním pěstounem, jaké jsou dávky pěstounské péče, jaké možnosti můžete využít při povinném vzdělávání a jak je to s příbuzenskou pěstounskou péčí.

Praktická část se zabývá výzkumem, výzkumným cílem, stanovením problému, hypotézami, výzkumným souborem, volbou metod výzkumu a zpracováním dat. Jako výzkumnou techniku jsem zvolila dotazník, který byl zaměřen na požadované formy vzdělávání, témata, důvody nezájmu o kurzy a klasifikace všech služeb pro pěstouny, které jsou v okrese Rakovník zajišťovány.

TEORETICKÁ ČÁST

2 RODINA

Na úplném počátku je nutné si uvědomit, že hlavním pojmem této práce je RODINA. Nejprve se jedná o rodinu biologickou, která nějakým způsobem nefunguje, a je nutné dítě umístit do rodiny jiné - náhradní.

Ale jaká je definice rodiny? Proč je rodina pro dítě tak důležitá? Co znamená rodina pro dítě samotné? Jaké jsou její základní funkce? Jaké druhy rodiny známe?

Rodina je nejstarší lidská společenská instituce, která vznikla hlavně z potřeby ochraňovat, učit, vzdělávat a připravovat potomky na vlastní život. Dítě považuje za rodiče ty, kteří se k němu jako rodiče chovají, a je pro něj nejdůležitější, aby se cítilo bezpečně. (Matějček, 1994, s. 15-16)

Dle Matouška (1993, s. 10-11) je rodina prvním modelem společnosti, se kterým se dítě setkává. Tento model je pro dítě závazný, protože určuje, jaké hodnoty, tradice, chování či představy si dítě do života odnáší a dle kterých se bude řídit dál. Rodina poskytuje všem jejím členům domov, v němž je možná vysoká míra otevřenosti a sdílení. Umožňuje sdílet radost a zpracovávat všechny druhy traumat.

Radvanová, Koluchová a Dunovský (1979, s. 7-8) uvádí, že rodina je malá, přirozená, základní společenská skupina, která je součástí společnosti a je závislá na životě, charakteru a uspořádání společnosti. Dítě zaujímá v žebříčku hodnot většiny lidí vysoké místo.

Plaňava (2000, s. 18-20) definuje rodinu jako malou intimní skupinu, která má svou pravdu a životní cestu.

„Rodina hraje klíčovou a nenahraditelnou roli pro zdraví jednotlivce i lidstva jako celku.“ (Trapková, online, cit. 2015-12-06)

2.1 FUNKCE RODINY

„Rodinu lze z hlediska jejího fungování pojmout jako strukturovaný celek, jehož smyslem, účelem i náplní je utvářet relativně bezpečný, stabilní prostor a prostředí pro sdílení, reprodukci a produkci života lidí.“ (Plaňava, 2000, s. 73)

Základní funkce rodiny jsou dle PhDr. Trapkové (online, cit. 2015-12-06):

- biologicko – reprodukční (pokračování rodu)
- kulturně - výchovná (péče o děti, výchova dětí a jejich socializace)
- sociálně - ekonomická (uspokojování životních potřeb členů rodiny, ekonomická úroveň rodiny)
- emocionální (porozumění, ochrana, citové zázemí, pocit bezpečí)

Podle toho, zda a jak rodina tyto funkce plní, rozdělujeme rodinu na:

Funkční – zdravá a harmonická rodina, která svým členům zajišťuje životní potřeby a plní všechny funkce.

Problémovou – narušené plnění zpravidla jedné funkce, ale rodina vše zvládá vlastními silami.

Dysfunkční – narušené plnění většího počtu funkcí, kdy je již nutný zásah z venčí, není však nutné odebrat dítě z rodiny.

Afunkční – rodina neplní funkce, ohrožuje vývoj dítěte a dítě musí být z rodiny odebráno. (inovace jsou in, online, cit. 2015-12-06)

„Zdravé rodinné fungování by zřejmě mělo být definováno holisticky; měly by se zohlednit interaktivní, vývojově funkcionální, psychosociální i zdravotní procesy v rodině.“ (Sobotková, 2003, s. 13)

2.2 PROBLÉMY V RODINĚ

Existuje mnoho důvodů, proč dítě nemůže vyrůstat v biologické rodině. Já v této kapitole shrnu ty základní a nejčastější problémy, kvůli kterým je nutné odebrat dítě z rodiny nebo dítě v původní rodině vyrůstat nemůže.

Stručně lze říci, že se jedná o situace, kdy rodič dítě vychovávat nechce, nemůže nebo nedovede. Především jde o:

1. **Zanedbávané dítě** = „*rodičovská nevládnost vůči potřebám dítěte*“ (Matoušek, 1993, s. 87)

Jde o situace, kdy rodiče nesaturují potřeby dítěte, neposkytují dítěti dostatek podnětů pro správný vývoj, nemazlí se s ním, nemluví s ním, nevěnují mu dostatek pozornosti, ponechávají ho bez dozoru, nedostatečně ho krmí či nenavštěvují pravidelně lékaře.

Dítě chodí nevhodně oblečené, špinavé, pobývá venku v nevhodnou dobu, je apatické, je neprosperující či agresivní.

Potřeby můžeme obecně rozdělit na tělesné a psychické.

K tělesným (fyziologickým) potřebám samozřejmě patří potřeba: dýchání, regulace tělesné teploty, vody, spánku, potravy či vyměšování.

Psychické potřeby dělí Matějček (1994, s. 25-28) do 5 skupin:

- potřeba podnětného prostředí
- potřeba smyslu světa
- potřeba životní jistoty
- potřeba vlastní společenské hodnoty neboli pozitivní identity
- potřeba otevřené budoucnosti.

Pokud nejsou výše uvedené potřeby uspokojovány v dostatečné míře po delší dobu, vzniká psychická deprivace. Koluchová (Matějček a kol., 2002, s. 85-86) uvádí, že častými projevy deprivace jsou např. opožděný vývoj řeči, povrchnost citových vztahů, problémy se sociálním začleněním či špatný prospěch ve škole.

Z praxe vím, že zanedbávání psychických potřeb dítěte je velice těžko prokazatelné a je možné jen na základě znaleckých posudků.

2. Týrané dítě

Fyzicky – nepřiměřené fyzické tresty, způsobení smrti dítěti např. úmyslná otrava. U dítěte se objevují nevysvětlitelné modřiny, někdy i mnohočetné zlomeniny.

Psychicky – urážení, ponižování, nadávání, opovrhování, zastrašování či nedostatek lásky.

Do této kategorie také spadá **Münchhausenův syndrom v zastoupení**, což jsou zdravotní problémy úmyslně vyvolané pečující osobou. (Matoušek a Pazlarová, 2010, s. 137)

Sociální izolace dítěte – dítěti není dovoleno stýkat se s vrstevníky.

Největší rizika pro týrané dítě tkví dle Zezulové (2012, s. 90) v tom, že se tyto děti stávají snadným cílem agresorů nebo naopak jsou samy agresivní, protože se naučily, že nejlepší obrana je útok.

3. Zneužívané dítě

Sexuální – definováno Radou Evropy jako „*nepatřičné vystavení dítěte pohlavnímu kontaktu, činnosti či chování*“ (Wikipedie, online, cit. 2015-12-25).

Dle Matouška a Pazlarové (2010, s. 138) jde např. o obscénní telefonáty, ohmatávání dítěte, pokusy o soulož, znásilnění či nucení k prostituci.

V dospělosti vznikají u sexuálně zneužívaných dětí problémy s navázáním vztahu, problémy s dospíváním, chladný vztah k sexu.

Dle Zezulové (2012, s. 91) také „*mohou získat dojem, že jediné, co je na nich hodnotného, je ochota k sexu s kýmkoli a kdykoli.*“

Emoční – emoční plochost rodiče k dítěti, nepřátelský postoj k dítěti.

Zanedbávání, týrání a zneužívání dítěte bývá často spojené a probíhá naráz. Potom je tento jev nazýván Syndrom CAN (child abuse and neglect).

4. **Užívání návykových látek rodičem** – nejčastěji se jedná o alkohol a drogy. Bývá spojeno se zanedbáváním či agresivním chováním rodiče.
5. **Domácí násilí v rodině** – dítě může být objektem společně s druhým rodičem či pozorovatelem; v obou případech je však pobyt v takovém prostředí pro dítě škodlivý a je nutný zásah OSPODu.
6. **Psychická porucha rodiče** – záleží na závažnosti onemocnění. V některých případech rodič o dítě bez problémů pečuje a někdy pokud jde např. o těžkou formu schizofrenie, paranoidní poruchu či maniodepresi, není rodič schopen dítě vychovávat.
7. **Smrt rodičů** – je nutné jmenovat dítěti poručníka.
8. **Nechtěné dítě** – matka ho většinou ponechá v porodnici. Takové dítě je často vhodné k adopci.

2.3 RIZIKOVÉ FAKTORY

Rizikové faktory, které mohou způsobit špatné zacházení s dítětem, je možné najít na straně rodičů i dětí.

- **Na straně rodičů**

Nejčastěji je dítě týráno lidmi z jeho nejbližšího okolí. Rizikový rodič může být ten, který byl také týraný. Dále je větší riziko u osob trpících depresemi či úzkostnými poruchami, anomální osobnosti, závislé na návykových látkách, s organickým postižením mozku nebo také svobodné matky bez zázemí. (Matoušek a Pazlarová, 2010, s. 139)

Polansky (In: Matoušek a Pazlarová, 2010, s. 139-141) popsal typy matek, které mají sklon k zanedbávání. Jedná se o matky apatické, impulzivní, mentálně retardované, depresivní a psychotické.

Pohlavně zneužíváno je nejčastěji dítě ze strany mužského příbuzného. (Matoušek a Pazlarová, 2010, s. 141)

- **Na straně dětí**

Často bývají obětmi děti nedonošené, neobratné, chronicky nemocné, tělesně či mentálně postižené a se sníženou inteligencí. Zvýšené riziko je u dětí narozených z nechtěného těhotenství nebo u dětí, které s rodičem přerušily na delší dobu kontakt. (Matoušek a Pazlarová, 2010, s. 142-143)

2.4 ATTACHMENT

Každá funkce rodiny má v životě dítěte samozřejmě svůj význam. Já bych se však v této podkapitole chtěla zabývat, co se může stát a ve většině případech se také stane, když rodič zanedbává či vůbec neplní emocionální funkci, a vznikne tak porucha attachmentu.

Attachment poznal a popsal ve 40. letech 20. stol. psycholog a psychiatr John Bowlby a další zkoumání tohoto fenoménu ukázalo, že jeho porucha může mít pro dítě následky na celý život.

Attachment můžeme do češtiny přeložit jako citové pouto mezi dítětem a nejbližší pečující osobou, což by měl být ideálně rodič. Toto pouto se tvoří zpravidla do 3 až 5 let věku dítěte a tvoří základní vzorec pro další vztahy dítěte ke světu a jiným lidem.

Vývoj lidského mozku není po narození zcela dokončen a to, jak se bude vyvíjet dále, záleží na tom, jaké pocity bude dítě zažívat a čím bude obkloповáno. Pokud se budou rodiče k dítěti chovat s láskou a vytvoří mu bezpečný a klidný domov, dítě pak do života vstupuje obdobně. Důvěřuje lidem kolem sebe, jeho reakce jsou přiměřené a jeho vývoj také. Jestli se však rodič k dítěti chová nepřátelsky, jeho potřeby nenaplnuje,

dostatečně se mu nevěnuje a vylévá si na něm zlost, dítě je ve stresu. Všechny nenaplněné potřeby a traumatické zážitky se uloží do emocionální paměti a určují jeho další chování. (Vrtbovská, 2010, s.7-24)

Caroline Archerová (2001, s. 39) ve své knize uvádí: „*Nervová soustava, vnímání a chápání malých dětí se utvářejí podle toho, co prožívají především v kritických formativních obdobích.*“ Dále zde vysvětluje, že za situace, kdy se věci nedějí, tak jak mají, nejohroženější je vědomí dítěte samotného.

Psycholožka a výzkumná pracovnice Mary Ainsworthová a později také odborníci M. Mainová a J. Salomon vymezili s pomocí experimentu několik typů attachmentu:

Jistý attachment: bezpečné citové pouto k matce; pokus ukázal, že dítě ve stresu matku vyhledává; po návratu matku vítá; opětuje matce objetí.

Nejistý attachment: se může projevovat několika odlišnými způsoby:

- Rozporuplný, úzkostný typ – dítě silně prožívá odchod i návrat matky; klade odpor, když ho matka uklidňuje; dítě se chová chaoticky; pro rodiče je typické, že potřeby dítěte plní, tak jak v danou chvíli chtějí.
- Vyhýbavý typ – dítě se matce nedívá do tváře a odklání se od ní; dítě nijak zvlášť matku nevítá; nechá se uklidnit i cizí osobou; rodiče nejsou k dítěti všímaví a projevují mu odpor.
- Dezorganizovaný - dezorientovaný typ – dítě se po návratu matky chová velice chaoticky např. točí se dokola; přítomnost rodiče se u něj projevuje negativně.

Žádný attachment: vyskytuje se u dětí, které byly opuštěny po narození a do 3 let věku byly umístěné v ústavním zařízení; dítě se připoutává rychle, ale jen krátkodobě ke všem, kdo mu nabízí i jen dočasný pocit bezpečí; tyto děti jsou později citově ploché, mají poruchu empatie a rozvíjí se disharmonicky.

Reaktivní attachment: označení pro závažnou, ale vzácnější poruchu attachmentu, která je následkem silného zanedbávání či zneužívání dítěte; dítě se chová k cizím lidem tak důvěřivě, jako by šlo o osoby blízké. (Vrtbovská, 2010, s. 7-30)

Petra Vrtbovská (2010, s. 62) popisuje rizikové faktory, které mohou způsobit zhoršení kvality attachmentu. Jsou to např.:

Stres v těhotenství, užívání návykových látek v těhotenství, nedonošenost dítěte, citové týrání dítěte, nestabilní prostředí, ve kterém dítě vyrůstá, dušení onemocnění rodičů či časné umístění dítěte do ústavního zařízení.

Mezi nejčastější projevy následků poruchy attachmentu dle Vrtbovské (2010, s. 70) patří:

- dítě se vyhýbá pohledu z očí do očí
- stejná náklonnost dítěte k cizím i blízkým lidem
- kruté zacházení se zvířaty
- slabší vztahy k vrstevníkům
- málo citu k rodičům
- zvláštní způsob mluvy, jídla či sexuálního chování.

„Jestliže je attachment vážně narušen, má to často za následek celoživotní riziko fyzického onemocnění a psychosociální dysfunkce.“ (Vrtbovská, 2010, s. 55)

Efektivní metodou léčby poruchy attachmentu je **dyadická vývojová psychoterapie**, kterou vyvinul klinický psycholog Dan Hughes a zdokonalil ji jeho žák Arthur Becker-Weidman.

Základem dyadické vývojové psychoterapie je direktivní a zároveň empatická práce terapeuta. Terapeut musí celý proces neustále řídit a zapojit při něm opravdové emoce a prožívání. Dítě si postupně buduje bezpečný vztah s jiným člověkem (rodičem, pěstounem) a zjišťuje, že je možné se na někoho jiného spolehnout. Terapeut také učí pečující osoby, jak mají být k takovému dítěti vnímavé.

Tento druh psychoterapie vyžaduje vysokou úroveň znalostí, dovedností, profesionality, a to u terapeuta i pečovatele, kteří v domácnosti pokračují s tzv. léčivým rodičovstvím.

Aby bylo možné dosáhnout kladných výsledků, je při léčbě důležité splnit následující podmínky:

Dítě musí vyrůstat v klidném, běžném a harmonickém rodinném prostředí.

Budování blízkého vztahu mezi dítětem a pečovatelem, kde se realizuje rehabilitace zdravého attachmentu.

Souběžně probíhá léčba následků týrání, zanedbávání či zneužívání.

Výsledkem léčby je vytvoření nového vnitřního modelu, která dítěti dává nový vzorec chování a vztahů k ostatním lidem.

V České republice se dyadické vývojové psychoterapii věnuje Institut rodinné péče Natama. (Vrtbovská, 2010, s. 81-97)

3 NÁHRADNÍ PÉČE O DÍTĚ

Pokud se dítě ocitlo bez biologické rodiny či jeho pobyt ve vlastní rodině zkrátka není možný, je stát povinen zajistit náhradní výchovnou péči. Ta má v České republice zpravidla dvě podoby: ústavní výchovu a náhradní rodinou péči.

3.1 ÚSTAVNÍ VÝCHOVA

Občanský zákoník (§ 971, online, cit. 2016-01-06) uvádí, že existují-li vážné důvody a rodiče nemohou o dítě náležitě pečovat či je vývoj dítěte ohrožen, soud může v nezbytných případech nařídít ústavní výchovu.

Soud také v rozsudku jmenuje přímo zařízení, kde bude dítě umístěno. (Tamtéž, cit. 2016-01-06)

Ústavní výchova se nařizuje nejdéle na 3 roky. Její trvání však lze i opakovaně prodloužit. (Občanský zákoník § 972, online, cit. 2016-01-06)

Soud má povinnost každých 6 měsíců zkoumat, jestli je stále ústavní výchova nutná nebo zda není možnost dítě svěřit do náhradní rodinné péče. (Občanský zákoník § 973, online, cit. 2016-01-06)

Výkon ústavní výchovy upravuje zákon č. 109/2002 Sb., o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a preventivně výchovné péči ve školských zařízeních. Dle tohoto zákona jsou zařízeními pro výkon ústavní či ochranné péče: diagnostický ústav, dětský domov se školou, dětský domov a výchovný ústav. (Zákon 109/2002, § 2, online, cit. 2016-01-06)

Diagnostický ústav

- ústav poskytuje dětem činnosti diagnostické, vzdělávací, terapeutické, výchovné a sociální
- dítě je zde umístěno většinou na dobu 8 týdnů
- diagnostický ústav zpracuje diagnostickou zprávu, kde jsou uvedeny výchovné a vzdělávací potřeby dítěte

Dětský domov se školou

- je vhodný pro děti od 6 let do ukončení povinné školní docházky
- mohou zajišťovat výchovu dětí se závažnými poruchami chování či s duševní poruchou

Dětský domov

- zajišťuje péči o děti ve věku 3 – 18 bez závažných poruch chování
- děti se vzdělávají ve školách, které tvoří součást domova
- je zde možné umístit také nezletilé matky s dětmi

Výchovný ústav

- pečuje o děti starší 15 let, které mají závažné poruchy chování
- výchovné ústavy jsou oddělené pro děti s ústavní výchovou, ochrannou výchovou, pro nezletilé matky s dětmi či pro děti vyžadující výchovně léčebnou péči. (Zákon 109/2002, § 1 - 15, online, cit. 2016-01-06)

Rodiče jsou za poskytování péče o jejich dítě povinni hradit příspěvek a to stejným dílem. (Tamtéž, cit. 2016-01-06)

Zezulová (2012, s. 43) ve své knize Pěstounská péče a adopce uvádí, že u dětí vyrůstajících v ústavu již od narození či raného dětství, se projevují deprivacní projevy např. emoční nestabilita, sebepoškozování nebo rituály při usínání (házení hlavou, cucání palce).

V souvislosti s ústavní péčí se objevuje také pojem **institucionální zneužívání**. Jedná se o nepříznivé vedlejší účinky umístění dítěte v ústavním zařízení. Dítě může být bezdůvodně označováno např. jako mentálně retardované, což může způsobit následné nevhodné zacházení s dítětem. (Clark and Clark In: Matoušek a Pazlarová, 2010, s. 138)

Hlavně z výše uvedených důvodů dochází v posledních letech k transformaci ústavní výchovy na výlučně péči náhradní rodinnou. Tento proces bude dle mého názoru trvat ještě několik desítek let a stejně nemusí dojít k zcela úspěšnému dokončení. Dle

Matouška a Pazlarové (2010, s. 60) existuje několik faktorů, který přestup ztěžují. Jde především o :

- izolaci osob působících v oblasti ústavní výchovy od procesů, které probíhají jinde
- přesvědčení některých subjektů, že transformace není v našich podmínkách možná
- představu, že psychosociální potřeby dítěte jsou méně důležité než hygienické podmínky a přiměřená strava
- strach pracovníků v ústavních zařízeních, že přijdou o práci

3.2 NÁHRADNÍ RODINNÁ PÉČE

Matějček (1994, s. 21) popisuje, že kořeny tzv. nevlastního rodičovství sahají až ke vzniku samotné rodiny. Již v minulosti se o dítě, které bylo osamocené, postarali cizí nevlastní lidé. Kulturní vývoj dal této skutečnosti různé formy a následně je uzákonil.

„Zachraňuje se tak nadějný lidský jedinec a společnost mnoho získává, neboť jinak by onen jedinec buď vůbec nepřežil, nebo by se v jiné, nerodinné výchově zkalil natolik, že by společnosti nebyl k užitku, nýbrž ke škodě.“ (Matějček, 1994, s. 21)

Náhradní rodinná péče je v současné době upřednostňována před výchovou ústavní. Dítě je vychováváno nevlastními (náhradními) rodiči v prostředí, které je podobné životu v klasické rodině. (Bubleová, Kovařík In: Matějček a kol., 1999, s. 31)

4 FORMY NÁHRADNÍ RODINNÉ PÉČE

Současná právní úprava dovoluje několik typů náhradní péče, o nichž by měl vždy rozhodnout soud:

- Osvojení
- Svěření do péče jiné osoby
- Poručnictví
- Opatrovnictví
- Pěstounská péče

4.1 OSVOJENÍ (ADOPCE)

Osvojení je dle Bubleové a Kovaříka (Matějček a kol., 1999, s. 33) nejdokonalejším druhem náhradní rodinné péče.

Osvojení je přijmout cizí osobu za vlastní. Mezi osvojencem a osvojitelem vzniknou vztahy jako mezi biologickým rodičem a jeho dítětem. (Občanský zákoník § 794-836, online, cit. 2015-12-06)

Po uplynutí tří měsíců od souhlasu k osvojení, může být dítě předáno do tzv. předadopční péče = péče před osvojením (na náklady osvojitele). Cílem této péče je, aby se mezi osvojitelem a osvojencem vytvořil vztah, který je smyslem osvojení. (Tamtéž, cit. 2015-12-06)

Osvojitelé jsou zpravidla zapsáni do rodného listu místo biologických rodičů a dítě získává příjmení nových rodičů. Noví rodiče nabývají k dítěti rodičovskou odpovědnost. Osvojením zaniká příbuzenský vztah osvojeného dítěte s původní rodinou. (Tamtéž, cit. 2015-12-06)

Osvojitel je povinen dítěti sdělit nejpozději do zahájení školní docházky, že je osvojené. (Tamtéž, cit. 2015-12-06)

V praxi je často využíváno osvojení manželem matky, kdy biologický otec dítěte např. neplatí soudem stanovené výživné a o dítě neprojevuje zájem. Matka se znovu provdá a její manžel tak supluje roli otce, kdy se o dítě stará, vychovává ho a vyživuje. Časem si vytvoří vztah, jako s dítětem biologickým. Stává se, že dítě začne manžela matky oslovovat „táto“. Také je běžné, že biologický otec dítěte většinou s osvojením souhlasí, protože si je vědom, že mu odpadne vyživovací povinnost k dítěti a navíc je jeho vztah s dítětem zřejmě trvale narušen.

Dříve se osvojení dělilo na zrušitelné a nezrušitelné, to však změnil nový občanský zákoník. V současné době lze osvojení zrušit jen, jsou-li pro to důležité důvody. (Občanský zákoník, § 840, online, cit. 2015-12-06)

Po uplynutí tří let od doby, kdy soud rozhodl o osvojení, již osvojení zrušit nelze. (Tamtéž, cit. 2015-12-06)

Matějček (2002, s. 18) uvádí, že děti vhodné pro osvojení jsou bez komplikací zdravotních a v psychosociální oblasti a je možné je do náhradní péče předat v raném věku.

Dle Radvanové a spol. (1979, s. 27) je osvojení správná volba pro děti, které:

Nežijí s biologickou rodinou a je zřejmé, že není možné, aby s ní trvale žily; jsou schopné se do nové rodiny začlenit a s jejími členy navázat citový vztah; jsou právně volné; jsou zdravé.

4.2 SVĚŘENÍ DO PÉČE JINÉ OSOBY

Občanský zákoník (§ 953-956, online, cit. 2015-12-13) uvádí, že pokud nemůže o dítě pečovat žádný z rodičů ani poručník, může být svěřeno do osobní péče jiného člověka. Pečující osoba by měla skýtat záruku řádné péče o dítě a měla by mít bydliště na území České republiky.

Příbuzný či osoby blízká má mít dle zákona přednost před osobou cizí.

Soud rodičům stanoví rozsah výživného. Pokud ale rodičům ani jiným příbuzným nelze výživné stanovit, nemůže být dítě svěřeno do péče jiné osoby. V tomto případě má přednost svěřením dítěte téhož osobě do pěstounské péče. (Občanský zákoník, § 953-956, online, cit. 2015-12-13)

Dle Bubleové a Kovaříka (Matějček a kol., 1999, s. 38) se tento druh náhradní rodinné péče užívá jako krátkodobé řešení situace, kdy rodiče nemohou zajistit řádnou péči o dítě.

Z praxe mohu potvrdit, že není výrazně viditelný rozdíl v délce doby, kdy děti zůstávají v péči jiné osoby (v našem okrese převážně v péči prarodičů) ve srovnání s délkou doby, kdy děti setrvávají v pěstounské péči.

4.3 PORUČNICTVÍ

Ze zákona vyplývá, že dítěti je jmenován poručník v případě, že jeho rodiče zemřeli nebo nevykonávají rodičovskou odpovědnost v plném rozsahu (byli zbaveni rodičovské odpovědnosti, nebo byl pozastaven výkon její funkce).

Poručník má prakticky stejná práva a povinnosti vůči dítěti jako rodič, s výjimkou vyživovací povinnosti.

Do funkce poručníka mohou být jmenovány i dvě osoby, zpravidla manželé.

Poručník je zákonným zástupcem dítěte.

Pokud poručník o dítě osobně pečuje, náleží mu dávky pěstounské péče.

Nad funkcí poručníka vykonává soud dohled. Poručník má povinnost podávat pravidelně zprávy soudu o osobě dítěte, jeho vývoji a ze správy jeho jmění.

Každé rozhodnutí poručníka, pokud se nejedná o běžnou záležitost, vyžaduje schválení soudu. (Občanský zákoník, § 928 - 942, online, cit. 2015-12-13)

4.4 OPATROVNICTVÍ

Opatrovnictví jako takové není samostatnou formou náhradní rodinné péče. Do té by se opatrovník zařadil pouze, pokud by o dítě osobně pečoval.

Opatrovnictví je forma zastoupení dítěte. Může však doplňovat práva osoby, které bylo dítě svěřeno do péče.

Opatrovník by měl být dítěti jmenován např. při střetu zájmů zákonných zástupců dítěte, při omezení rodičovské odpovědnosti nebo tzv. správce jmění v případě ohrožení majetku dítěte.

V rozsudku soudu by mělo být uvedeno:

- z jakého důvodu je opatrovník ustanoven
- doba, po kterou bude tuto funkci vykonávat
- práva a povinnosti opatrovníka
- jestli bude podávat zprávy o výkonu k soudu
- k jakému právnímu jednání bude potřebovat souhlas soudu
- jestli mu budou hrazeny náklady, a jaké
- jestli mu bude poskytnuta odměna. (Občanský zákoník, § 943-952, online, cit. 2015-12-22)

4.5 PĚSTOUNSKÁ PÉČE

Tomuto tématu je věnována jedna z dalších kapitol.

5 HOSTITELSKÁ PÉČE

Hostitelskou péčí můžeme charakterizovat jako opakující se styk dítěte z ústavního zařízení s osobami, které nepatří do biologické rodiny dítěte. Nejde tedy o institut náhradní rodinné péče, ale spíše i formu dobrovolnictví.

Tento druh péče se realizuje dle zákona 359/1999 Sb. (§30, online, cit. 2016-01-06), kde je uvedeno, že ředitel ústavu může po písemném souhlasu obecního úřadu obce s rozšířenou působností povolit dítěti na 30 kalendářních dní pobyt u rodičů či jiných fyzických osob.

Přihlíží se především k rodinnému a sociálnímu prostředí, ve kterém bude dítě pobývat.

Pokud fyzické osoby nejsou příbuzní dítěte, je nutné posoudit jejich bezúhonnost. (Tamtéž, cit. 2016-01-22)

Hostitelskou péčí se v České republice zabývá občanské sdružení Děti patří domů, které v této oblasti působí již od roku 2008. Sdružení vydalo metodickou příručku k hostitelské péči, kde ji rozděluje na:

- **spontánní** – přirozeně vzniklý vztah dítěte k lidem, s nimiž se náhodně potkalo či seznámilo
- **a plánovanou** – osoba, která má zájem o hostitelskou péči sama kontaktuje např. neziskovou organizaci či sociální pracovníci; musí dojít ke schválení osoby příslušným úřadem a až poté dojde k vytipování dítěte. (Blahutová a Zezulová, 2011, s. 11-12, online, cit. 2016-01-06)

Hostitelská péče je velice významná pro samotné dítě, hostitele, ústavní zařízení, původní rodinu dítěte a také stát. Dítěti může poskytnout stabilní citové pouto, vzor fungující rodiny, posílení důvěry v dospělého, zažít úspěch, rozšířit sociální prostředí a vyvarovat se rizikovému chování. Hostitelům může péče přinést dobrý pocit, že někomu pomohli, přátelství či cenění si vlastní rodiny. Pro ústav je hostitelská péče prospěšná hlavně z hlediska odpočinku, menší výchovné náročnosti dítěte a také možnosti nalezení vhodné pěstounské rodiny pro dítě. Biologické rodině může tato péče pomoci zajištění kontaktu s dítětem či sanaci. A pro stát je hostitelská péče ekonomicky

výhodná a navíc přispívá k prevenci kriminální činnosti. (Blahutová a Zezulová, 2011, s. 13-22, online, cit. 2016-01-06)

„Hostitelská péče vychází z přesvědčení, že žádné uměle vytvořené situace nemohou nahradit skutečný život.“ (Zezulová, 2012, s. 172) Proto je dle autorky tento druh péče vhodný pro děti starší, které žijí v ústavním zařízení dlouhou dobu.

Také je důležité zmínit, že děti mají většinou z přestupu do pěstounské péče strach, protože to pro ně znamená velkou změnu v jejich dosavadním ústavním životě. Ale časté a opakované návštěvy u hostitelů pro ně nejsou takovým ohrožením a je pro obě strany mnohem přirozenější. (Zezulová, 2012, s. 174)

Jako každá forma péče o dítě s sebou přináší i hostitelská péče různá rizika, z nichž nejzávažnější je riziko ohrožení bezpečnosti dítěte a jeho další zklamání.

MPSV doporučuje, aby žadatelé o hostitelskou péči také procházeli přípravami žadatelů o pěstounskou péči a to ve zkrácené či individuální formě, kterou si sami uhradí. (Metodické doporučení č.7/2009, online, cit. 2016-01-22)

6 ČINITELE OVLIVŇUJÍCÍ UMÍSTĚNÍ DÍTĚTE V JEDNOTLIVÝCH TYPECH NÁHRADNÍ RODINNÉ PÉČE

Každé dítě je individuální osobnost, která různě vypadá, odlišně se chová, může být nějak znevýhodněna, něco zažila, může mít sourozence... Stručně řečeno existuje mnoho činitelů, které mohou ovlivnit, jaký druh umístění je pro dítě více či méně vhodný.

Matějček (1999, s. 73-92) rozděluje tyto faktory na:

biologické

- heredita neboli genetické znaky přenášené na potomstvo
- pohlaví
- vnější zjev – součástí mohou být nápadnosti či etnicky podmíněné charakteristiky
- tělesný vývoj a zdravotní stav – zahrnuje např. invaliditu, dětskou mozkovou obrnu, chronická onemocnění, hrozba AIDS, lehké mozkové dysfunkce, ...

vývojové

- věk – pro děti útlého věku jsou nejméně vhodná ústavní zařízení; nejčastěji se osvojují děti do předškolního věku
- psychický vývoj a prognóza
- mentální retardace
- psychická deprivace – pro takové dítě rozhodně není vhodné ústavní zařízení, protože by docházelo k prohlubování deprivace
- jiné formy postižení dítěte bývají způsobeny zanedbáváním dítěte; může jít o poruchy chování či neurotické projevy; doporučuje se přechodný pobyt dítěte v citově neutrálním prostředí především z důvodu oslabení vazby k předchozímu prostředí či vyrovnání se s traumaty

sociální

- biologičtí rodiče – zda je dítě má či nemá
- sourozenci – čím je větší sourozenecká skupina, tím je těžší najít umístění v rodině
- širší rodina – péče příbuzných osob má přednost před umístěním dítěte v cizí rodině

situační

- dostupnost zdravotnických zařízení, vzdálenost dítěte od biologické rodiny, klimatické poměry, mentalita obyvatelstva,...

7 PĚSTOUNSKÁ PÉČE

Občanský zákoník uvádí, že dítě může být svěřeno do péče pěstounovi, pokud o něj nemůže pečovat žádný z rodičů ani poručník. (§ 958, online, cit. 2015-12-13)

Radvanová a spol. (1979, s. 28) popisuje, které děti jsou vhodné pro pěstounskou péči a co by měly splňovat osoby, které lze doporučit za pěstouny.

Děti:

kteří žijí a budou dlouhodobě žít mimo biologickou rodinu, které nemohly být osvojeny, které nejsou vážně nemocné, ale potřebují speciální péči, které nejsou právně volné.

Budoucí pěstouni:

pevně rozhodnutí přijmout cizí dítě do rodiny, přiměřený věk, dobrý zdravotní stav, harmonický rodinný život, kladné osobnostní vlastnosti, dostatek znalostí a dovedností, schopnost spolupráce s institucemi a schopnost přijmout dítě takové jaké je.

Máliková a Holá (2007, s. 89) specifikují poslední vlastnost tak, že si dítě s sebou nese radosti, starosti, přednosti ale také rizika. (online, cit. 2015-12-13)

Zezulová (2012, s. 74-75) poukazuje na fakt, že náhradní rodiče by si měli zachovat svou autenticitu a měli by se snažit dodržovat následující pravidla: nebýt dokonalí, naladit se na potřeby dítěte, věřit v dítě a dívat se na něj s láskou.

Aby měla pěstounská rodina šanci na úspěšné fungování, uvádí Schoolerová (2002, s. 45-57) základní faktory, které by náhradní rodiče měli splňovat. Jsou to:

- rodiče vykazují rysy zdravé rodiny
- oba se svěřením dítěte souhlasí
- schopnost rodičů přijímat své protichůdné pocity
- schopnost rodičů odsunout naplnění svých potřeb
- schopnost se spokojit i s malými pokroky

- rodiče mají rádi sebe sami
- uznávání odlišností
- schopnost nebát se vyhledat odbornou pomoc
- trvalost rodinného vztahu
- budování rodinného prostředí na pevném hodnotovém základě.

V zákoně je také uvedeno, že pěstoun musí být zárukou řádné péče a musí mít bydliště na území České republiky. (Občanský zákoník, § 958 - 970, online, cit. 2015-12-13)

Osoba dítěti příbuzná či blízká by měla mít přednost před osobou cizí.

Dítě může být také svěřeno do společné pěstounské péče manželům. Rozvodem společná pěstounská péče zaniká a práva a povinnosti pěstounů musí být pro dobu po rozvodu upraveny.

Pěstoun má právo zastupovat dítě a spravovat jeho záležitosti jen v běžných záležitostech. Ostatní rozhodnutí potřebují schválení soudu.

Pěstoun má povinnost umožnit rodičům styk s dítětem a udržovat vztah dítěte s příbuznými a blízkými osobami.

Pěstounská péče zaniká, dokud nenabude dítě plné svéprávnosti. (Tamtéž, online, cit. 2015-12-13)

7.1 PĚSTOUNSKÁ PÉČE NA PŘECHODNOU DOBU

Dítě může být svěřeno také do pěstounské péče na přechodnou dobu.

Evidenci těchto pěstounů vede vždy krajský úřad. Středočeský kraj na svých internetových stránkách výstižně uvádí, že: *„Na osoby poskytující PPPD je pohlíženo jako na profesionály vykonávající specifickou činnost v oblasti výchovy a péče o ohrožené děti, kteří disponují předpoklady k tomu, aby dítěti poskytli co nejstabilnější a nejkvalitnější prostředí.“* (kr-stredocesky.cz, online, cit. 2015-12-13)

Pěstounská péče na přechodnou dobu může trvat nejdéle jeden rok od převzetí dítěte.

Podle zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, je možné dítě svěřit do pěstounské péče na přechodnou dobu v následujících situacích:

1. rodič nemůže ze závažných důvodů dítě vychovávat,
2. do uplynutí doby, po níž může matka dát souhlas k osvojení nebo po kterou může rodič souhlas k osvojení odvolat,
3. dokud nenabude právní moci rozhodnutí soudu o tom, že souhlasu rodičů k osvojení není potřeba.

Metodické doporučení MPSV č. 6/2009 (online, cit. 2016-01-06) k pěstounské péči na přechodnou dobu uvádí, že by tento druh pěstounské péče měl být využíván v případě, že se pro dítě hledá dlouhodobější řešení situace či je zde perspektiva, že se dítě do vlastní rodiny vrátí. Jde tedy skutečně jen o dočasné řešení.

Pěstoun na přechodnou dobu pobírá odměnu pěstouna, i když nemá do osobní péče svěřeno žádné dítě. Musí být však schopen přijmout dítě neprodleně, pokud je osloven orgánem sociálně právní ochrany ohroženého dítěte. (Zákon o sociálně-právní ochraně dětí, § 27a, online, cit. 2015-12-22)

7.2 DÁVKY PĚSTOUNSKÉ PÉČE

Dávky pěstounské péče jsou upraveny v zákoně 359/1999 Sb., o sociálně právní ochraně dětí (§47, online, cit. 2015-12-13). Jsou to:

Příspěvek na úhradu potřeb dítěte – nárok na dávku má nezaopatřené dítě nejdéle do 26 let věku. Příspěvek se vyplácí osobě pečující. Výše příspěvku se odvíjí od věku dítěte:

4500 Kč pro dítě ve věku do 6 let, 5550 Kč pro dítě ve věku od 6 do 12 let, 6350 Kč pro dítě ve věku od 12 do 18 let, 6600 Kč pro dítě ve věku od 18 do 26 let.

Pokud jde o dítě, které je dle zákona o sociálních službách osobou závislou na péči jiné fyzické osoby, jsou částky vyšší.

Je-li dítě poživitelem důchodu, je mu vyplácen jen rozdíl mezi příspěvkem a důchodem.

Odměna pěstouna – nárok na dávku má osoba pečující nebo osoba v evidenci. Pokud o dítě pečují manželé, nárok na odměnu má pouze jeden z nich. Výše odměny pěstouna činí za kalendářní měsíc:

8000 Kč, pečuje-li o jedno dítě; 12 000 Kč, pečuje-li o dvě děti; 20000 Kč, v případě že pečuje alespoň o tři děti, alespoň jedno dítě je osobou závislou na pomoci jiné fyzické osoby, jde-li o osobu v evidenci; 24000 Kč, při péči alespoň o jedno dítě, které mu bylo svěřeno na přechodnou dobu, a to dítě je osobou závislou na pomoci jiné fyzické osoby.

Pokud je pěstounem prarodič dítěte, náleží mu odměna pouze v případech hodných zvláštního zřetele.

Příspěvek při převzetí dítěte – jednorázová dávka, jejíž výše se liší dle věku dítěte: do 6 let 8000 Kč, od 6 let do 12 let 9000 Kč, od 12 let do 18 let 10000 Kč.

Příspěvek na zakoupení osobního motorového vozidla – dávka náleží v případě, že pěstoun má v pěstounské péči nejméně tři děti. Vozidlo nesmí být používáno pro výdělečnou činnost.

Příspěvek lze použít na zakoupení či celkovou opravu stávajícího osobního vozidla a činí 70% ceny či výdajů, nejvýše však 100 000,-Kč.

Tato dávka může být vyplacena ještě před zakoupením motorového vozidla, ale pěstoun musí do šesti měsíců finanční prostředky na nákup použít.

Příspěvek při ukončení pěstounské péče – jedná se o jednorázový příspěvek ve výši 25 000,-Kč. Dávka náleží osobě, která byla ke dni dosažení zletilosti v pěstounské péči.

7.3 ŽADATELÉ O PĚSTOUNSKOU PÉČI

Pokud se člověk rozhodne, že by se chtěl stát pěstounem, musí navštívit odbor sociálně-právní ochrany dětí, a to buď na příslušném obecním úřadě s rozšířenou působností, nebo na magistrátu. Sociální pracovník mu zde předá formulář žádosti a vysvětlí mu, jaké ostatní dokumenty jsou potřeba k žádosti doložit - dotazník, výpis z rejstříku trestů, zprávu o zdravotním stavu, doklad o výši příjmu a fotografie.

Pokud o zprostředkování pěstounské péče žádá jedna osoba, nazývá se žadatel. Pokud o pěstounskou péči žádají manželé, nazývají se žadatel a druhožadatel.

Po doložení všech podkladů je založena spisová dokumentace žadatele, který má zájem stát se pěstounem, a sociální pracovník zajistí další potřebné doklady. Tyto doklady jsou uvedeny v zákoně 359/1999 Sb., o sociálně právní ochraně dětí, § 21 odst. 5 (online, cit. 2015-12-22). Jsou to:

- žádost
- doklad o státním občanství, o povolení k trvalému pobytu na území naší republiky či o přechodném pobytu na území České republiky po dobu nejméně 365 dnů
- opis z rejstříku trestů
- pokud se žadatel zdržoval déle než 3 měsíce na území jiného státu od 15 let, je potřeba doložit doklad podobný rejstříku trestů z příslušných států
- zpráva praktického lékaře o zdravotním stavu žadatele
- zprávu o ekonomických a sociálních poměrech
- souhlas, že je obecní úřad oprávněn zjišťovat všechny potřebné údaje o žadateli
- souhlas s účastí na přípravě
- stanovisko obecního úřadu.

Pracovník úřadu obce s rozšířenou působností provede v domácnosti žadatele sociální šetření, doplní další materiály a připojí k žádosti vlastní stanovisko. Na konec postoupí kopii dokumentace příslušnému krajskému úřadu.

Krajský úřad žádost odborně posoudí a rozhodne, zda bude žadatel do evidence zařazen. Posouzení provede do 30 dnů od doby, kdy zjistí všechny skutečnosti.

Veškeré části, které odborné posouzení zahrnuje, popisuje zákon 359/1999 Sb., o sociálně právní ochraně dětí, § 27 (online, cit. 2015-2015-12-22). Patří sem:

- posouzení žadatele, kde se zjišťuje zpravidla charakteristika osobnosti, psychický a zdravotní stav, schopnost vychovávat dítě, stabilita manželského vztahu, sociální prostředí
- hodnocení přípravy k přijetí dítěte
- vyjádření dětí žadatele k přijetí dítěte
- zda jsou děti žadatele schopny přijmout dítě do rodiny
- zjištění bezúhonnosti žadatele a všech členů společné domácnosti
- co se týče žadatele o pěstounskou péči na přechodnou dobu, je nutné zjistit schopnosti péče o děti, které vyžadují speciální péči.

Krajský úřad může také žadatele o pěstounskou péči z evidence vyřadit či zprostředkování přerušit.

Zprostředkování není provedeno, pokud o svěřeni dítěte do pěstounské péče žádá osoba dítěti příbuzná nebo blízká. Ta má možnost podat návrh o svěřeni dítěte podat rovnou k soudu.

Jestliže se krajskému úřadu nepovede pěstounskou péči zprostředkovat do 3 let celá žádost je postoupena Ministerstvu práce a sociálních věcí České republiky.

7.4 PŘÍPRAVA PĚSTOUNŮ

Přípravou pěstounů se zabývá kniha Konečné a Koubové (2010), které provedly celorepublikový výzkum spojený s touto problematikou.

Z knihy vyplývá, že příprava by měla být schopna zájemcům poskytnout:

Základní informace o náhradní rodinné péči – co je to, jaké jsou děti vhodné do náhradní rodiny

Potíže a nástrahy, které se mohou vyskytnout a na které je nutné se připravit (Konečná a Koubová, 2010, s. 25)

Dle výpovědí budoucích náhradních rodičů si na přípravách nejvíce cení, že kurz je příležitostí k setkání s dalšími zájemci, se zkušenými náhradními rodiči a s odborníky v oblasti náhradní rodinné péče. (Konečná a Koubová, 2010, s. 21-22)

Sobotková (2003, s. 118) vyvodila z psychologického výzkumu pěstounských rodin, že by budoucí pěstouni měli být nejlépe prostřednictvím modelových situací seznámeni se způsoby překonávání rodinných potíží a posilování rodinné odolnosti.

MPSV uvádí, že cílem příprav je poskytnout žadatelům dostatek odborných informací a umožnit jim představit si život s přijatým dítětem. (Metodické doporučení č. 7/2009, online, cit. 2016-01-06)

Odbornou přípravu budoucích pěstounů zajišťuje krajský úřad. V okrese Rakovník provádí přípravy pěstounů Centrum psychologicko-sociálního poradenství Středočeského kraje, které cíl příprav definují následovně:

„Odborná příprava je jedním ze způsobů, jak předat budoucím pěstounům a osvojitelům pohled na situaci dítěte, které dočasně nebo trvale nemůže vyrůstat ve své vlastní rodině, na jeho potřeby a na možnosti a cesty, jak tyto potřeby naplňovat. V průběhu kurzu bude žadatel připravován k tomu, aby zvládnul nové životní role, bude mu poskytována podpora a zpětná vazba tak, aby dobře porozuměl situaci a potřebám přijatého dítěte.“ (poradna-rakovnik.cz, online, cit. 2015-12-16)

Forma, obsah a rozsah příprav se ve výše uvedené poradně liší podle toho, zda se jedná o pěstouny, pěstouny druhožadatele či pěstouny na přechodnou dobu. Kurz je realizován ve skupině s max. 7 páry.

Kurz pro pěstouny se skládá ze 4 částí v celkovém obsahu 50 hodin. 1. a 2. setkání je rozloženo na celkem 6 dnů. Obsahem 3. setkání je příprava dětí žijících v domácnosti. Poslední částí je párová konzultace s vedoucím kurzu.

Kurz pro pěstouny-druhožadatele je kratší. Skládá se ze 3 částí, celkem 12 hodin. 1. setkání je jednodenní, 2. setkání se zabývá přípravou dětí žijících v domácnosti a na závěr je také uskutečněna párová konzultace s vedoucím kurzu.

Kurz pro pěstouny na přechodnou dobu je nejvíce obsáhlý. Je složen z 5 částí v celkovém rozsahu 72 hodin. 1. a 3. setkání je třídní, součástí 2. setkání je návštěva dětského domova spojená s pediatrickým blokem, 4. setkání se zabývá přípravou dětí žijících v domácnosti a na závěr je uskutečněna párová konzultace s vedoucím kurzu.

Příprava pěstounů zahrnuje bloky:

Sociálně-právní blok	Psychologický blok	
Pediatrický blok	Právní blok	Sebezkušenost

Kurz se zabývá tématy jako motivace, vlastní rodina, odebrání dítěte z biologické rodiny, zprostředkování, přizpůsobení se, spolupráce s biologickou rodinou, sourozenecké vztahy, neúspěšná pěstounská péče a vzdělávání pěstounů.

Příprava pěstounů-druhožadatelů obsahuje bloky na téma: zprostředkování, přizpůsobení se, zkušenosti, podpora okolí, příprava na příchod dítěte, změny ve vlastní rodině a řešení možných problémů.

Příprava pěstounů na přechodnou dobu zahrnuje bloky:

Sociálně-právní blok	Psychologický blok	
Pediatrický blok	Právní blok	Sebezkušenost

Ve srovnání s kurzem na přípravu pěstounů je kurz rozšířen o témata: speciálně pedagogický blok, předání dítěte, odpoutání, prevence syndromu vyhoření, spolupráce s institucemi, konzultace s dětmi žijícími v rodině pěstounů na přechodnou dobu a rodinná konzultace celé rodiny. (poradna-rakovnik.cz, online, cit. 2015-12-16)

Dle MPSV by měl být při přípravě žadatelů o pěstounskou péči na přechodnou kladen důraz na smysl pěstounské péče na přechodnou dobu a kontakt s původní rodinou dítěte. Kurz by měl probíhat v rozsahu 70 hodin ve skupině max. 10 osob. (Metodické doporučení č. 6/2009, online, cit. 2016-01-06)

Dále bych se v této podkapitole ráda zabývala novým typem příprav k přijetí dítěte do rodiny a tím je program PRIDE. Informační balíček programu uvádí následující:

Tento program vznikl na počátku 90. let 20. stol. v USA. Je využíván např. v Nizozemsku, Švédsku, Norsku, Polsku, Slovensku a v mnoha dalších evropských zemí. Adaptací na české podmínky se ujalo MPSV.

Název PRIDE je odvozený z počátečních písmen **P**arent **R**esources for **I**nformation **D**evelopment and **E**ducation, do češtiny přeloženo jako zdroje pro informování, rozvoj a vzdělávání rodičů.

Motto programu zní: „*Hodnota, kterou představuje rodinný život, je pro dítě stěžejní, bez ohledu na to, jak je rodina definována.*“

Součástí programu je nábor, příprava, výběr i navazující vzdělávání náhradních rodičů. Jeho účelem je:

- saturace potřeb dětí – vývojových, kulturních i vazeb
- podpora rodin – biologických, příbuzenských, pěstounských i osvojitelských
- posílení kvality náhradní rodinné péče
- sdílení zdrojů – s veřejnými subjekty, sdruženími náhradních rodičů

Podmínkou pro zařazení žadatelů do evidence je, aby žadatelé měli potřebné osobnostní předpoklady a kompetence. Děti čekající na pěstounskou péči či osvojení mají specifické potřeby - prožily např. fyzické či sexuální zneužívání, byly zanedbávané nebo strávily dlouhý čas v ústavním zařízení. Výchova a péče o tyto děti je tedy mnohem náročnější a vyžaduje mimořádné znalosti a dovednosti. (chcemebytpěstouny.cz, online, cit. 2015-12-13)

Mezi nejdůležitější kompetence patří:

Ochrana dětí, jejich výchova a péče o ně, saturace potřeb dětí, podpora sounáležitosti s původní rodinou, tvorba bezpečných vztahů pro děti na celý jejich život, chovat se jako člen týmu. (Tamtéž, cit. 2015-12-13)

Základní přípravný kurz je rozčleněn do 9 sezení s následujícím obsahem. Po každém třetím sezení následuje návštěva v rodině účastníků.

1. Sezení – informace o přípravném kurzu – prostřednictvím příběhů dětí v náhradní rodině se budoucí náhradní rodiče seznámí s přípravou k přijetí dítěte do rodiny a s kompetencemi
2. Sezení – zajištění stability – účastníci se učí, jakým způsobem mají mluvit s dětmi o jejich biologické rodině, jak pomoci dítěti s utvořením identity a jak zajistit v životě dětí stabilitu
3. Sezení – saturace potřeb dětí: vazba – pěstouni se naučí základy růstu a vývoje dítěte a důležitost tvorby hlubokých vazeb, jaký dopad na dítě má týrání či zanedbávání; technika řízené imaginace
4. Sezení – naplňování potřeb dětí: ztráta – účastníci poznají druhy ztrát, reakce na ni a vliv na chování dítěte; od náhradních rodičů se očekává, že musejí být s vlastními ztrátami vyrovnáni
5. Sezení – podporování vztahů v rodině – skupina se dozví, jak je možné udržovat a rozvíjet vztah dítěte s blízkými osobami a možnosti pomoci s návratem dítěte do biologické rodiny
6. Sezení – saturace potřeb dětí: kázeň – pěstouni se budou zabývat otázkou výchovy, dodržování pravidel a nastavování hranic
7. Sezení – udržení vztahů v rodině – na tomto sezení je probírán čas, jak ho vnímá dítě
8. Sezení – jak se připravit na změnu – účastníci jsou seznámeni s tím, jak se změní život v rodině po přijetí dítěte do péče
9. Sezení – informované rozhodnutí – na závěrečném sezení sdělují pěstouni, pracovníci OSPODu, odborníci a rodinní příslušníci dětí v náhradní rodinné péči své názory a kladou otázky. (chcemebytpěstouny.cz, online, cit. 2015-12-13)

Nakonec padne jedno z těchto rozhodnutí:

Účastníci i lektori shodně prohlásí, že pěstounská péče je pro ně nejlepší varianta.

Účastníci a lektori se shodnou, že nejvhodnější je pro ně pěstounská péče na přechodnou dobu.

Účastníci sdělí, že se necítí být budoucím pěstounem či osvojitelem a mají možnost vzít zpět žádost o zprostředkování.

Lektoři se rozhodnou, že náhradní rodinná péče není pro účastníky vhodná volba a uvedou důvody tohoto rozhodnutí. (chcemebytpěstouny.cz, online, cit. 2015-12-13)

V rámci školení jsem měla minulý rok možnost se zúčastnit prezentace tohoto programu tzv. minipride. Jednalo se o 3denní zkrácený kurz, kde jsem měla možnost vtělit se do kůže budoucího náhradního rodiče a programem projít. Musím uznat, že to pro mě bylo velice přínosné. Obdivovala jsem, do jaké míry musí být pěstoun odhodlaný stát se pěstounem, aby program dokončil. Navíc některá cvičení mě vtáhla do citění a myšlení dětí, které se ocitly bez biologické rodiny, byly zanedbávané nebo umístěné v ústavu. Najednou jsem poznala, že i já mám nevyřešené ztráty, na kterých je potřeba zapracovat.

Na druhou stranu mě zaráží, že lektorem se nemusí stát jen odborník, např. psycholog, ale i laik. Domnívám, že ve chvíli, kdy pěstoun odkryje své pocity a ztráty, je nutné, aby mu lektor pomohl tuto vypjatou situaci zvládnout. A nejsem si jistá, že neoborník to dokáže. Naopak. Může způsobit v psychice člověka mnohem větší škodu.

7.5 DOHODY O VÝKONU PĚSTOUNSKÉ PÉČE

Pěstouni a poručníci mají povinnost uzavřít dohodu o výkonu pěstounské péče. Dohodou se zabývá zákon 359/1999 Sb., o sociálně právní ochraně dětí, § 47.

Tato dohoda musí být uzavřena do 30 dnů ode dne právní moci rozhodnutí o svěřeni dítěte do pěstounské péče nebo rozhodnutí o zařazení osoby do evidence osob pro výkon pěstounské péče na přechodnou dobu.

Dohoda může být uzavřena s obecním úřadem s rozšířenou působností, s obecním úřadem, s krajským úřadem či osobou, která má pověření k výkonu sociálně-právní ochrany. (Zákon o sociálně právní ochraně dětí, § 47, online, cit. 2015-12-13)

Dohoda o výkonu pěstounské péče trvá po dobu:

- po kterou trvá pěstounská péče
- po kterou poručník osobně pečuje o dítě
- po kterou probíhá soudní řízení o jmenování poručníka
- po kterou je osoba vedena v evidenci osob pro výkon pěstounské péče na přechodnou dobu
- po kterou trvá péče osoby, jež má zájem stát se pěstounem

S každou pečující osobou je uzavřena pouze jedna dohoda a nepřihlíží se k počtu svěřených dětí.

Zákon také uvádí, jaká práva pěstouni a osoby v evidenci mají. Jedná se např. o:

Právo na poskytnutí trvalé nebo dočasné pomoci se zajištěním osobní péče o svěřené dítě, právo na zprostředkování odborné pomoci, právo na pomoc při plnění povinností, právo na bezplatné zvyšování svých schopností a znalostí.

Z toho vyplývá, že subjekt, který uzavřel s pěstounem dohodu, má povinnost dostát těmto povinnostem. Proto je subjektu ročně vyplácen příspěvek ve výši 48 000,-Kč na úhradu těchto zvýšených nákladů.

O přiznání státního příspěvku na výkon pěstounské péče rozhoduje příslušná krajská pobočka úřadu práce. (Zákon o sociálně právní ochraně dětí, § 47, online, cit. 2015-12-13)

7.6 PŘÍBUZENSKÁ PĚSTOUNSKÁ PÉČE

Ráda bych zmínila tento typ pěstounské péče, kdy je dítě svěřeno zpravidla do péče prarodičům či jiným rodinným příslušníkům.

Z praxe mohu potvrdit, že v okrese Rakovník, je tento druh pěstounské péče nejčastější. Není však jednoduché dosáhnout toho, aby příbuzenská pěstounská péče měla stejnou kvalitu jako pěstounská péče zprostředkovaná.

Prvním základním problémem je, že dítěti osoba příbuzná či blízká nemusí procházet přípravou.

Prarodiče jsou většinou zklamaní tím, jak vychovali své vlastní děti, když nejsou schopni se o své dítě řádně postarat nebo ho dokonce úplně opustili. Chtějí svým vnoučatům tak nahradit všechno, co jim rodiče nedali a to má za následek velice volný a nedůsledný styl výchovy. Navíc prarodiče již nejsou tak mladí a nemají na náročnější výchovu zdaleka tolik síly jak dříve.

Nebezpečí je tu spíše v přemíře lásky a shovívavosti než v jejich nedostatku. (Matějček a kol., 1999, s. 51)

Často je důvodem přijetí dítěte také finanční motivace.

Dle zákona 89/2012 Sb., občanského zákoníku, (§ 910, online, cit. 2015-12-22) mají prarodiče k vnoučatům vyživovací povinnost. Proto je těžké prosadit příbuzenskou pěstounskou péči již při soudním jednání. Soudci ji nařizují v současné době skutečně jen ve výjimečných případech, pokud není možné rodičům stanovit výživné a prarodiče se nacházejí ve špatné sociální situaci.

Prarodiče se také špatně vyrovnávají se stykem dítěte a jeho rodiče, pokud tento rodič není vlastní. Vlastního rodiče mají zase tendenci stále omlouvat.

Pěstouni příbuzní se také dost negativně staví k dalšímu vzdělávání. Neberou pěstounskou péči jako poslání či zaměstnání, ale jako povinnost se postarat o vnouče. Navíc vlastní děti měli a vychovali je, tak jim přijde zbytečné se dále vzdělávat. Školení se tak zúčastňují nepravidelně.

7.7 VZDĚLÁVÁNÍ PĚSTOUNŮ

Vzdělávání pěstounů by měl být navazující průběžný proces sbírání nových informací a poznatků.

Vzdělávání je součástí dohody o výkonu pěstounské péče, a to v rozsahu 24 hodin ročně, k čemuž se pěstouni svým podpisem zavazují. V dohodě však již není zmíněno, co nastane, pokud se pěstoun nebude pořádaných školení účastnit.

Cílem vzdělávání by měl tedy být růst odborných znalostí a dovedností, které by měly přispět ke zlepšení porozumění, podpory a pomoci svěřeným dětem. Pěstouni by se měli umět orientovat v nabízených službách a legislativě.

Prováděcí vyhláška MPSV 473/2012 Sb. (online, cit. 2016-01-06) uvádí, že zvyšování znalostí a dovedností osob pečujících a osob v evidenci by se mělo zaměřit především na:

- nové informace týkající se péče o dítě
- dovednosti a znalosti v rámci péče o specifické skupiny dětí (se zdravotním postižením, týrané či zneužívané, jiného etnika)
- získávání informací o změnách souvisejících s vývojem dětí
- zvládání krizových situací
- přechod dítěte zpět do biologické rodiny
- a příprava dítěte na zletilost a jeho osamostatnění se.

Vzděláváním pěstounů se zabýval také výzkum Bubleové (2010, s. 56-73), kde o něj rodiče vyjadřují zájem hlavně proto, že děti rostou a problémy, které musí náhradní rodiče řešit, se mění. Kladněji je hodnoceno doprovázení, a to hlavně v situacích:

- přebírání dítěte
- v počátečních měsících po přijetí
- v krizových situacích.

Z výzkumu Sobotkové (2003, s. 61) vyplývá, že pěstouni, kteří se zúčastnili akcí pro pěstouny již několikrát, si nejvíce cení sdílení zkušeností s jinými rodinami, které mají dítě v pěstounské péči.

V knize Pěstouni mají právo na služby je uvedeno, že výchova svěřených dětí je specifická a pěstouni musí v jejím průběhu řešit podobné problémy. A právě ve spojení s těmito problémy, cítí pěstouni a poručníci potřebu dalšího vzdělávání. Z provedeného

výzkumu je zřejmé, že nejprospěšnější pomocí jsou pro pěstouny zkušenosti ostatních pěstounů a samozřejmě nabízené služby. (Máliková a Holá, 2007, s. 51-52, online, cit. 2015-12-13)

V oblasti vzdělávání pěstounů jsou v okrese Rakovník nejvyužívanější následující organizace:

- Rozum a Cit
- Dobrá rodina
- Natama

Tyto organizace jsou nazývány „doprovázející“, protože kopírují celou cestu náhradního rodiče od samotné přípravy pěstounů, a pokud s organizací sepíše pěstoun dohodu tak až do zletilosti svěřeného dítěte. Po celou dobu zajišťují pro pěstouny komplexní podporu.

Aby mohl subjekt tento druh činnosti vykonávat, musí mít pověření k výkonu sociálně-právní ochrany v potřebném rozsahu.

Rozum a Cit, z.s.

„Rozum nás přivede k úspěchu, Cit k člověku.“ (Rozum a cit, online, cit. 2015-12-21)

Rozum a Cit, zapsaný spolek, vychází ze stejnojmenného nadačního fondu. Je to nezisková organizace, které se náhradní rodinné péči věnuje již 15 let. Patronkou je paní Naďa Konvalinková. Posláním je především všestranná podpora dětí, které vyrůstají v náhradní rodině.

Rozum a Cit nabízí celou řadu služeb:

- poradenské centrum zahrnující terapie dětí, psychologické konzultace, telefonická i e-mailová poradna, zprostředkování kontaktu dětí s původní rodinou, mediace, supervize,...
- doprovázení

- pořádání případových konferencí
- vzdělávací semináře
- zážitkové kurzy

Je potřeba ještě zmínit publikační činnost organizace s velmi přínosnými a praktickými příručkami např. Metodika asistovaného kontaktu, Pěstouni mají právo na služby či Budování identity dítěte. (Rozum a cit, online, cit. 2015-12-21)

Dobrá rodina o.p.s.

Dobrá rodina je společnost, která se věnuje dětem, jež nemohou vyrůstat v biologické rodině. Hlavní činností organizace je doprovázení a vzdělávání pěstounů. V současné době doprovází cca 670 rodin.

V oblasti vzdělávání nabízí semináře akreditované MPSV či MŠMT, určené pro kluby pěstounů a pobytové.

Pokud člověk zvažuje možnost stát se pěstounem, tak na webových stránkách je k dispozici krátký dotazník o 10 otázkách, který se vyplní a odešle. Poté přijde na mail odpověď s vyhodnocením dotazníku a možnou nabídkou pomoci.

Dobrá rodina je prostřednictvím dobrovolníků schopna zajistit např. doučování dětí v náhradní rodině, hlídání dětí během vzdělávacích seminářů a občasné hlídání pěstounských dětí v místě bydliště. (Dobrá rodina, online, cit. 2015-12-21)

Natama – institut rodinné péče

Organizace poskytuje podporu a programy pro pěstouny od roku 2004. Nabízí jak přípravu a posouzení, tak doprovázení, sepsání dohody a následné vzdělávání, přičemž každá rodina má jednoho odborného poradce, který dobře zná všechny členy a je tedy schopen naplánovat pomoc ušitou na míru.

K dispozici je celodenní krizová telefonická linka, poradenské a terapeutické služby pro děti i dospělé.

Hlavním problémem, kterému se Natama věnuje, jsou poruchy attachmentu a léčba raných traumat. Poskytuje terapeutické služby a vzdělávací programy v účinné metodě léčby, kterou je dyadická vývojová psychoterapie.

Důležitá je také publikační činnost organizace v čele s nejznámější knihou od autorky Petry Vrtbovské O ztraceném dítěti a cestě do bezpečí. (Natama, online, cit. 2015-15-22)

PRAKTICKÁ ČÁST

8 PŘÍPRAVA VÝZKUMU

V praktické části mé práce se zaměřím zejména na povinné vzdělávání vyplývající z dohody o výkonu pěstounské péče, což je povinnost, která je pro pěstouny a poručníky velice obtížná.

V praxi se většinou setkáváme s nezájmem, nízkou docházkou či dokonce s nechutí pěstounů neustále se vzdělávat, ač je vše zajištěno bezplatně.

8.1 VÝZKUMNÝ CÍL

Cílem výzkumu bylo zjistit, jak jsou pěstouni spokojeni se službami, které jsou jim v okrese Rakovník v souvislosti s výkonem pěstounské péče a poručnictví nabízeny. Konkrétně jaký názor mají na povinné vzdělávání, zda jsou pro ně přednášená témata přínosná, jakou formu vzdělávání upřednostňují a která témata je zajímají.

Specifickým cílem bylo zjistit, zda je rozdíl ve vnímání povinného vzdělávání u pěstounů profesionálů a pěstounů příbuzných, a to včetně návštěvnosti, hodnocení a postojů.

Výsledky budou použity také pro potřeby OSPODu v Rakovníku v rámci zkvalitnění služeb pro pěstouny a poručníky.

8.2 METODOLOGIE

Výzkum jsem zvolila kvantitativní s použitím dotazníků. Nejprve jsem zvažovala kvalitativní výzkum prostřednictvím rozhovorů, ale po zvážení všech pro a proti nakonec zvítězily dotazníky. Ty byly vybrány především z důvodu zachování anonymity, aby se respondenti skutečně neobávali vyjádřit svůj názor, a také umožňují rychlé shromažďování dat.

Dotazníky byly dotázaným zaslány poštou s průvodním dopisem, který obsahoval vysvětlení výzkumu, jeho důvod a následky. Také zde byly popsány možnosti navrácení vyplněného dotazníku, a to poštou či osobně při nejbližší pravidelné návštěvě v místě bydliště pěstounů či osobním donesením na náš odbor. Každý respondent také obdržel nadepsanou obálku, aby bylo doručení co nejvíce usnadněno.

Dotazníky byly pěstounům a poručíkům rozeslány 11. ledna 2016 a k navrácení byli vyzváni do 1. února 2016.

Dotazník tvořilo 18 otázek:

Otázka č. 17 byla otevřená a respondenti v ní mohli napsat, jaká témata prezentovaná na vzdělávání pěstounů je v roce 2015 nejvíce zaujala.

Otázky č. 13 a č. 18 byly polozavřené a při volbě možnosti „jiná“ měli volnost ve vyjádření důvodu nezájmu o kurzy povinného vzdělávání a jaké oblasti vzdělávání upřednostňují.

10. otázka byla hodnotící a pěstouni měli s použitím školního známkování ohodnotit službu pro pěstouny v okrese Rakovník.

Do tabulky ve 12. otázce měli dotázaní možnost vepsat počet využití uvedených služeb v roce 2015.

Ostatních 13 otázek v dotazníku bylo uzavřených.

8.3 VÝBĚR OBLASTI A VÝZKUMNÝ SOUBOR

Jak jsem uvedla v teoretické části, pracuji jako sociální pracovnice na odboru sociálně-právní ochrany dětí v Rakovníku. V souvislosti s účinností novely zákona o sociálně-právní ochraně dětí (od 1.1.2013), která zavádí povinné vzdělávání pěstounů, se potýkáme s jejich četnými negativními postoji a nízkou docházkou na kurzy.

Chtěla jsem prostřednictvím této bakalářské práce zjistit hlavní důvody nezájmu pěstounů o další vzdělávání a seznámit se s jejich názory a představami o kurzech.

Oblast jsem tedy zkonkretizovala pouze na pěstouny s trvalým pobytem na území okresu Rakovník, protože převážně s nimi pravidelně spolupracujeme a povinné vzdělávání pro většinu z nich také zajišťujeme.

Oslovila jsem všech 41 pěstounských rodin. Celkem jde o 48 pěstounů a poručníků, kteří mají trvalé bydliště v okrese Rakovník. 34 osob vykonává pěstounskou péči samostatně a v 7 případech jde o společnou péči manželů.

Z celkového počtu pěstounských rodin se jedná o 23 rodin příbuzenské pěstounské péče.

Dohodu s orgánem sociálně-právní ochrany dětí na Městském úřadě v Rakovníku má uzavřeno 39 rodin a zbytek má dohodu s jinou pověřenou osobou.

8.4 STANOVENÍ VÝZKUMNÉHO PROBLÉMU

Hlavním výzkumný problém zní:

Jaké jsou postoje a požadavky poručníků a pěstounů v okrese Rakovník k povinnému vzdělávání?

Hlavní výzkumná otázka je velice obecná, proto je doplněná dílčími výzkumnými otázkami:

- 1. Jaká témata prezentovaná v rámci povinného vzdělávání jsou pěstouny považována za nejpřínosnější?*
- 2. Jakou formu vzdělávání pěstouni preferují?*
- 3. O jaká témata mají pěstouni a poručníci v dalším vzdělávání zájem?*
- 4. Jaké jsou nejčastější důvody nespokojenosti se vzděláváním?*
- 5. Je rozdíl v postoji ke vzdělávání mezi pěstouny profesionály a příbuznými?*

Na základě výzkumu jsem sestavila následující hypotézy:

H1: Většina respondentů má alespoň k jednomu ze svěřených dětí příbuzenský vztah.

H2: Pěstouni se povinného vzdělávání zúčastňují maximálně dvakrát za rok.

H3: Většina dotázaných se domnívá, že témata přednášená v kurzech vzdělávání pro ně nejsou přínosná.

H4: Nejvíce by pěstouni uvítali jednodenní formu vzdělávání.

H5: Nejmenší zájem mají příbuzenští pěstouni o témata spojená s identitou dítěte.

8.5 ZPŮSOB ZPRACOVÁNÍ DAT

Celkem bylo posláno 48 dotazníků a zpět se jich vrátilo 34, které byly dále zpracovány.

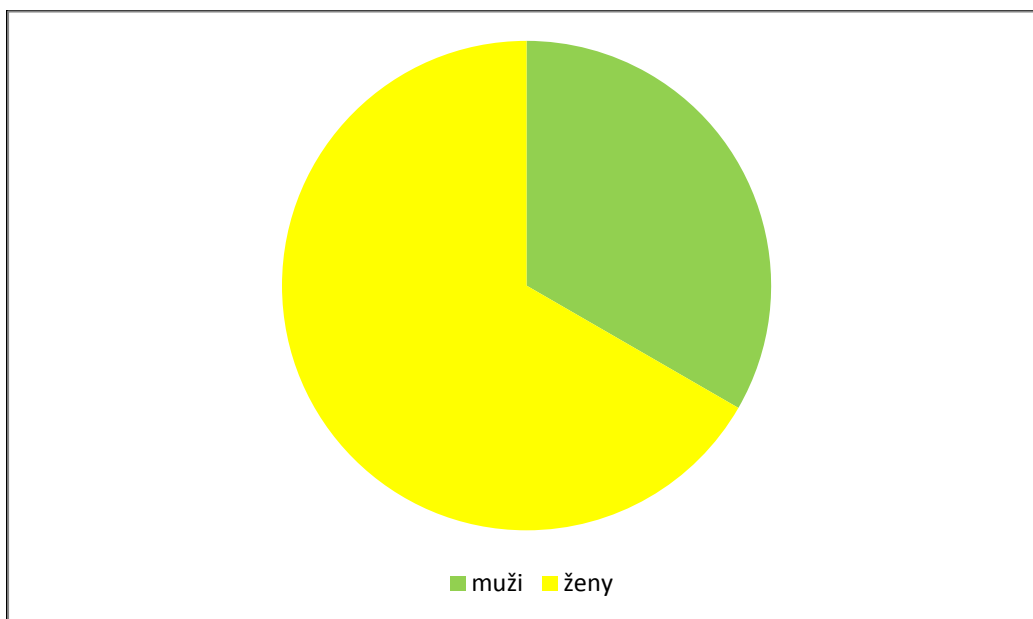
Nejprve jsem provedla třídění prvního stupně a dotázaní byli rozděleni dle pohlaví. Pro uspořádání všech dat byla použita metoda čárkování. Dle výsledků jsem sestavila tabulky a data zanesla do grafů.

Dále bylo provedeno třídění druhého stupně a dotázaní byli rozděleni na příbuzné a profesionální. Často se tedy u vyhodnocení klíčových otázek vyskytuje zvlášť graf znázorňující názory pěstounů příbuzných.

9 VYHODNOCENÍ DOTAZNÍKŮ

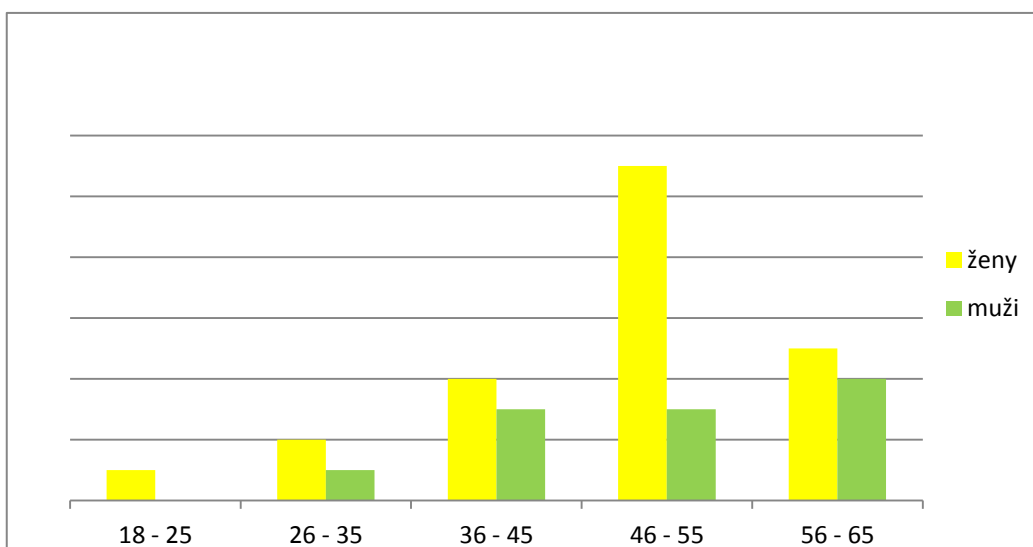
Výsledky výzkumu jsou ve většině případů znázorněny pomocí grafů. Pod některými grafy jsou vzniklé hodnoty ještě zkonkretizovány.

1. Jaké je Vaše pohlaví?

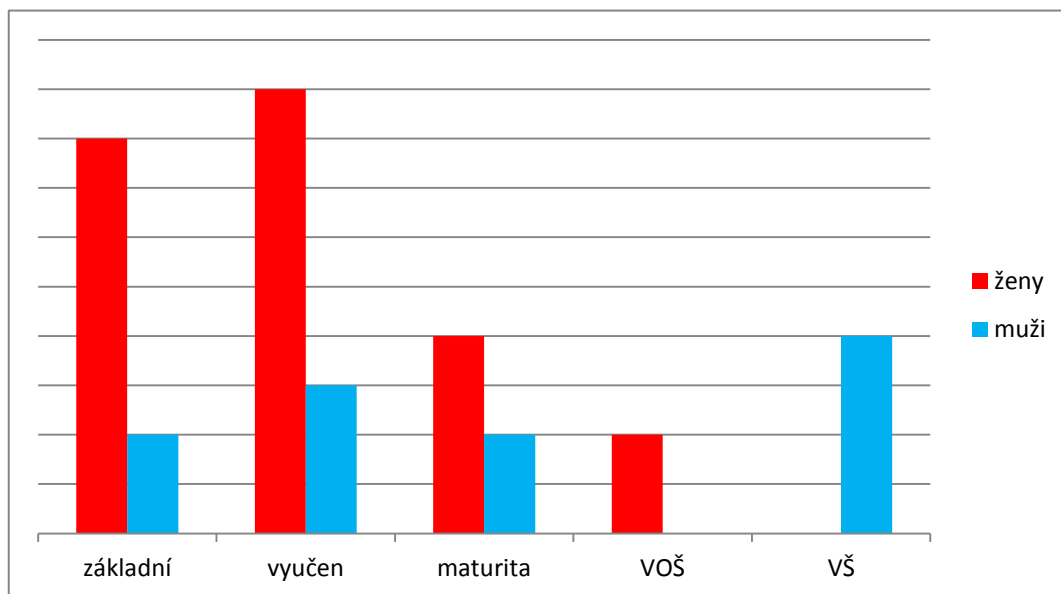
Celkem na dotazník odpovídalo 67% žen a 33% mužů. Je tedy zřejmé, že skladba poručníků a pěstounů není vyrovnaná.

2. Jaký je Váš věk?

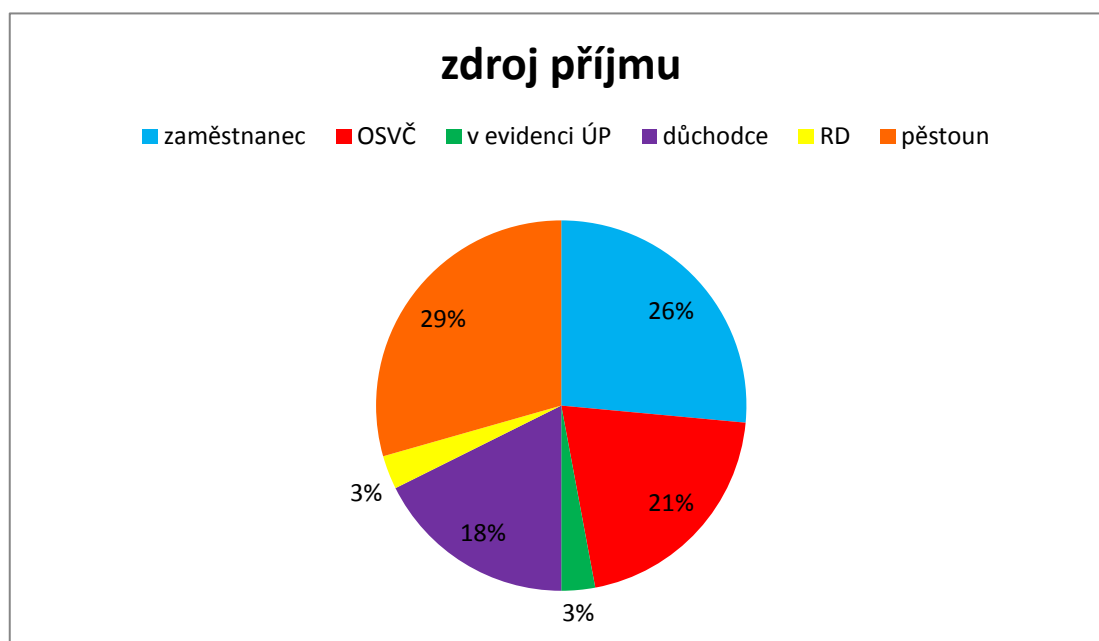
U žen byla nejsilnější skupina ve věku 46 – 55, zatímco u mužů ve věku 56 – 65. Většinou se tedy jedná o pěstouny středního a vyššího věku.

3. Jaké je Vaše nejvyšší dosažené vzdělání?

Pěstouni muži dosahují vyššího vzdělání než ženy, u kterých převažuje vzdělání základní nebo vyučené.

4. Jste?

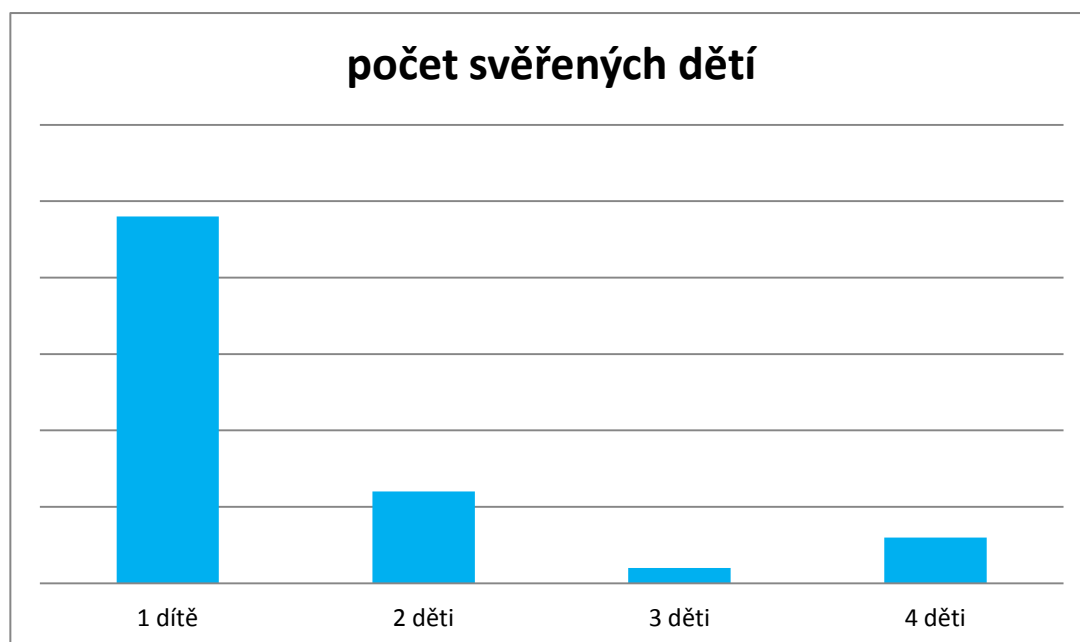
Graf ukazuje, že dávky pěstounské péče jsou nejčastěji jediným způsobem obživy pěstouna či poručníka. 9 respondentů jsou zaměstnanci a 7 pracuje jako OSVČ.

5. O kolik vlastních nezletilých dětí pečujete?

Z průzkumu vyplývá, že:

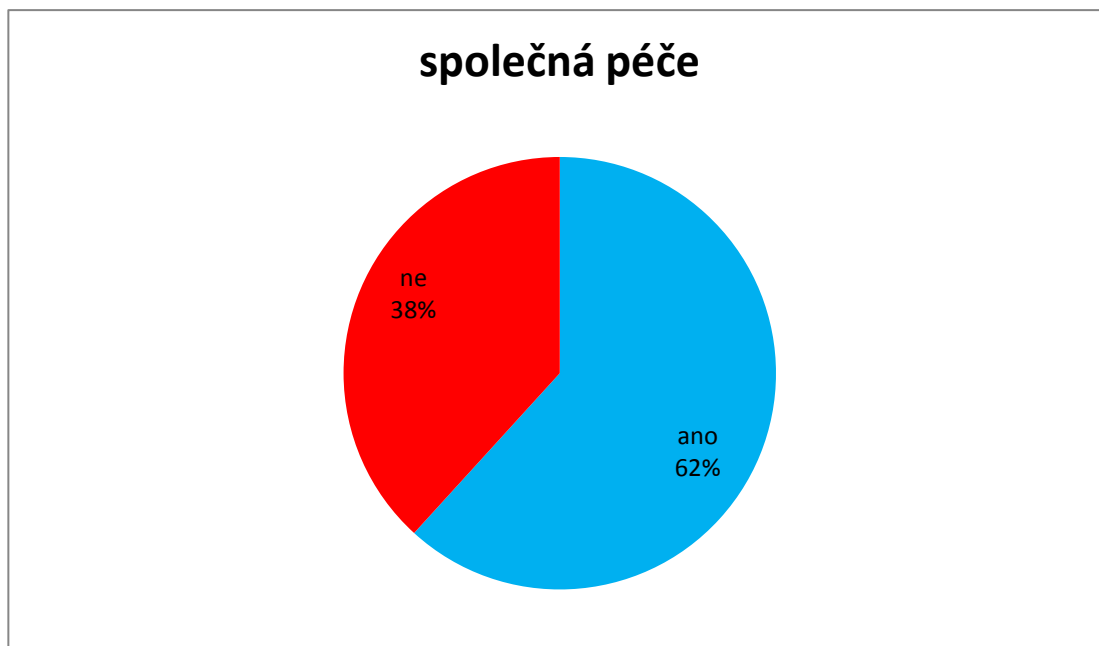
- o žádné dítě nepečuje 11 respondentů
- o 1 nezletilé dítě pečuje 14 respondentů
- o 2 děti pečuje 5 dotázaných
- o 3 vlastní nezletilé děti se stará 1 pěstoun
- o 4 a více svých dětí pečují 2 pěstouni

6. Kolik nezletilých dětí Vám bylo svěřeno do pěstounské či poručnické péče?

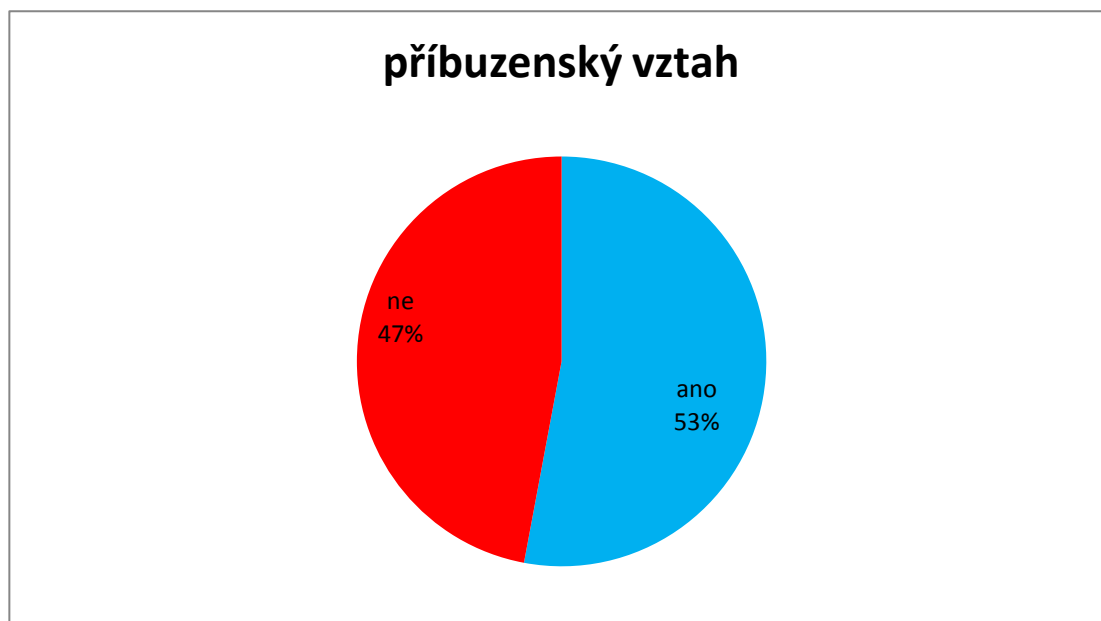

1 dítě bylo pěstounům svěřeno do péče v 24 případech; 2 děti dostalo do péče celkem 6 pěstounů; 3 děti vychovává 1 pěstounka a 4 děti jsou svěřeny 3 respondentům.

7. Bylo Vám dítě svěřeno do společné pěstounské péče?

8. Máte alespoň k jednomu ze svěřených dětí příbuzenský vztah?

V celkem 14 případech bylo dítě svěřeno do péče prarodiče a ve 4 o děti pečuje jiný příbuzný.

9. S kým jste uzavřel dohodu o výkonu pěstounské péče?

Dohodu s Městským úřadem v Rakovníku má podepsanou celkem 23 dotázaných. 7 respondentů ji uzavřelo s jinou osobou pověřenou k výkonu SPOD.

Co však bylo na této otázce zvláštní, byl fakt, že 3 pěstouni neoznámili odpověď žádnou a 1 pěstounka do textu vepsala, že jí bylo dítě svěřeno soudně. To svědčí o tom, že pěstouni zřejmě netuší, co je to dohoda o výkonu pěstounské péče a kdo k nim vlastně chodí na pravidelné dvouměsíční návštěvy.

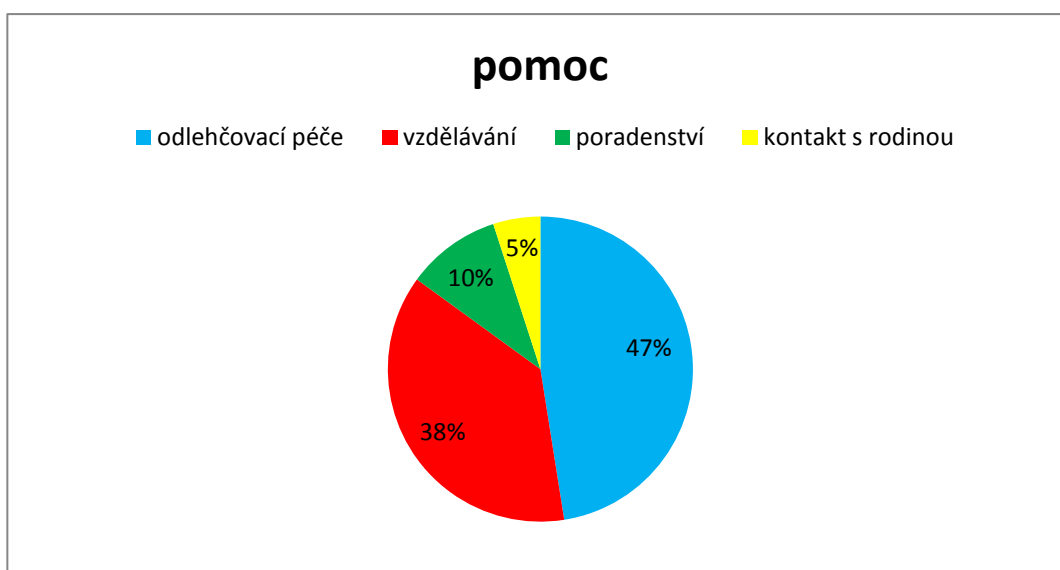
10. Jakou školní známkou hodnotíte služby pro pěstouny v okrese Rakovník?

	1	2	3	4	5
odlehčovací péče	25x	2x	1x	1x	
vzdělávání	16x	5x	3x	2x	
poradenství	14x	4x			1x
kontakt s rodinou	10x	1x	4x		1x

Převážná většina všech služeb byla nejčastěji ohodnocena známkou 1. Poradenství a zajištění kontaktu s rodinou získaly dokonce nedostatečnou, ale tyto dvě služby jsou v našem okrese využívány jen zřídka, což může být hlavním důvodem takového hodnocení.

Pěstouni příbuzní oznámkovali jedničkou vzdělávání pěstounů celkem v 11 případech.

11. Která ze služeb Vám nejvíce pomáhá?

Jak ukazuje graf, tak celkem v 19 případech u respondentů vyhrála odlehčovací péče a 15krát bylo zaškrtnuto vzdělávání pěstounů. 6 dotázaných zvolilo více možností a 3 pěstouni se k otázce nevyjádřili.

12. Kolikrát jste za rok 2015 nabízené služby využil?

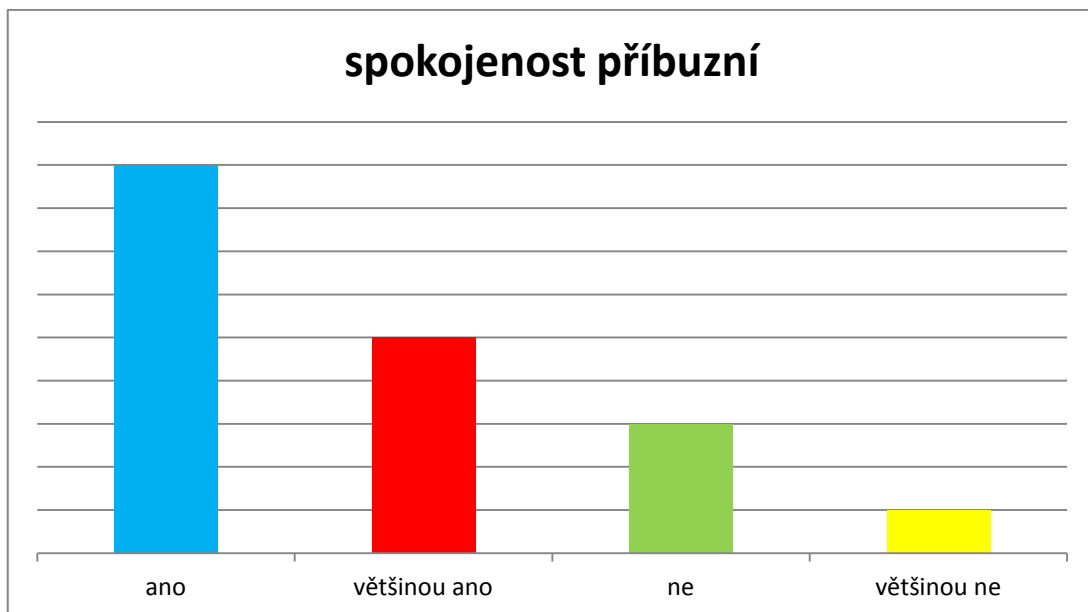
	1x	2x	3x	4x
odlehčovací péče	6	10	1	2
vzdělávání	5	13	4	4
poradenství	3	2		
kontakt s rodinou	1			

Mezi nejpoužívanější typy služeb v okrese Rakovník patří odlehčovací péče a vzdělávání pěstounů.

Jako odlehčovací péči si pěstouni nejčastěji nechávají proplácet letní tábory pro svěřené děti a často také využívají táborů pořádaných přímo naším odborem. Táborů se většinou zúčastňuje cca 16 dětí a jsou s nimi pokrývány pololetní, jarní, letní i podzimní prázdniny. Veškeré služby jsou pro děti z pěstounských rodin zcela zdarma.

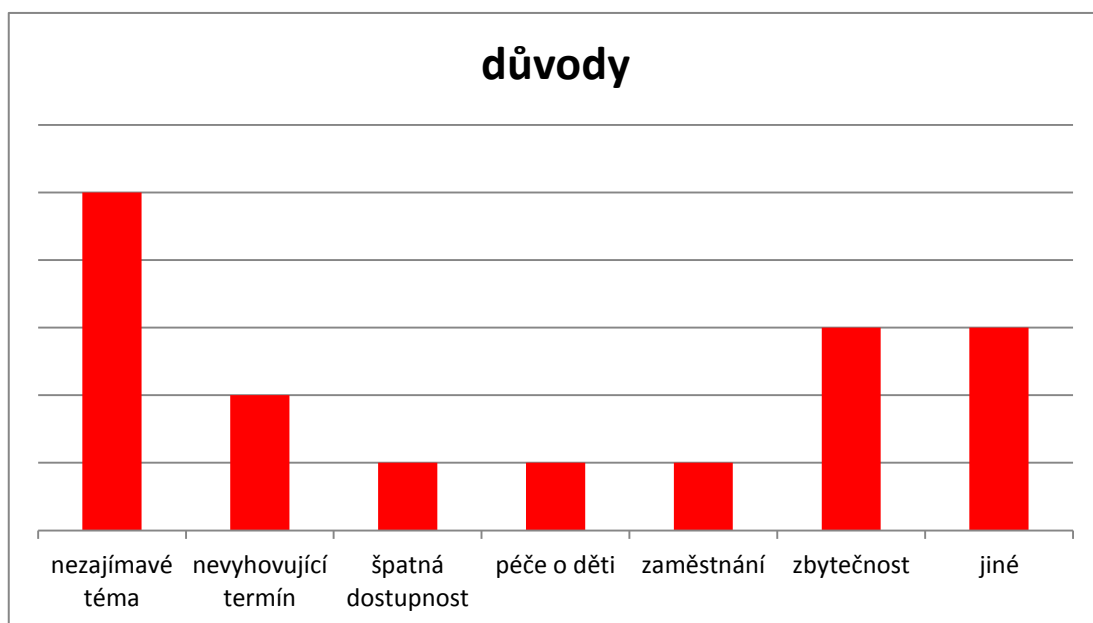
13. Jste spokojen s kurzy povinného vzdělávání?

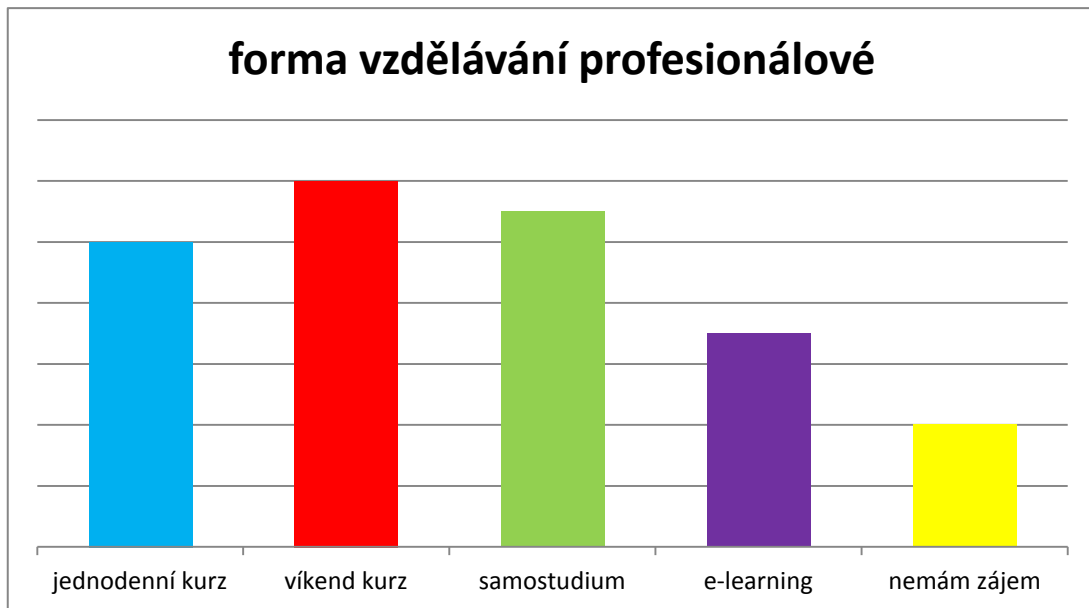
Příbuzenští pěstouni označili možnost *ano* 9krát, *většinou ano* 5krát, *většinou ne* 3krát a možnost *ne* pouze jednou.

Pokud respondenti zvolili NE či VĚTŠINOU NE, měli uvést důvod nezájmu.

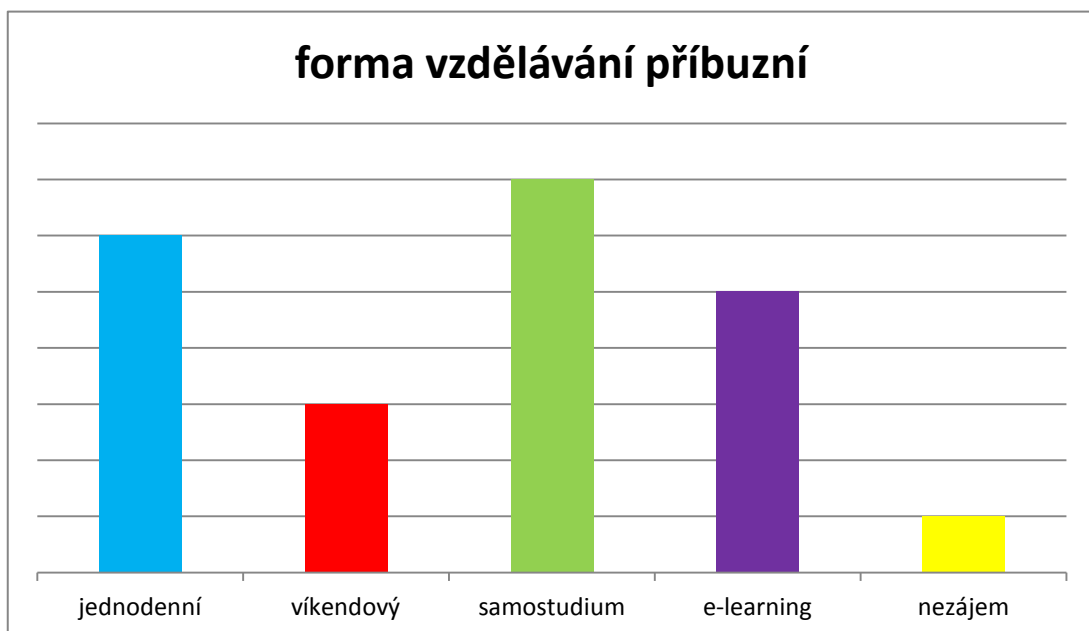

Ve 4 případech zaškrtnli pěstouni důvodů hned několik. Jiný důvod nežli výše uvedené zvolili 3 dotázaní, kteří uvedli, že školení by měli být spíše bio rodiče či že jde o zastaralé a nepotřebné informace.

14. Jaká forma povinného vzdělávání by Vám nejvíce vyhovovala?

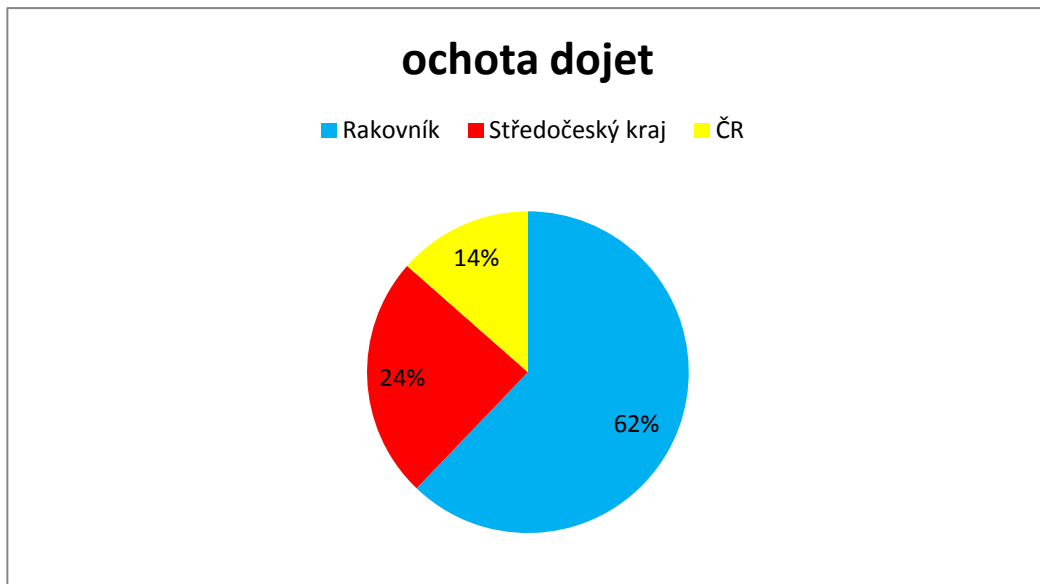

Nejvíce vyhovující by pro respondenty byly kurzy dvoudenní, samostudium a jednodenní.

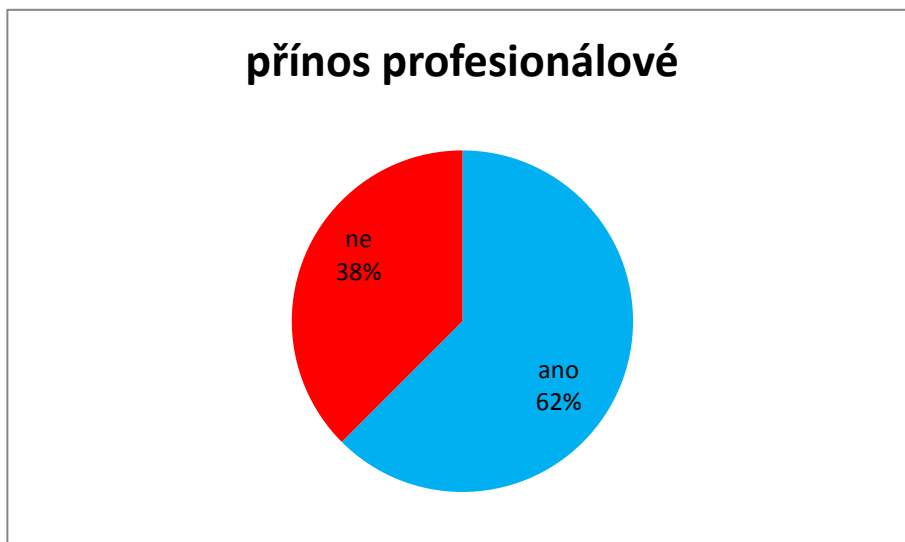
Prarodiče či jiní příbuzní svěřených dětí preferují samostudium (celkem v 7 případech) a poté jednodenní kurz (označeno 5krát).

15. Jak daleko jste ochoten dojet?

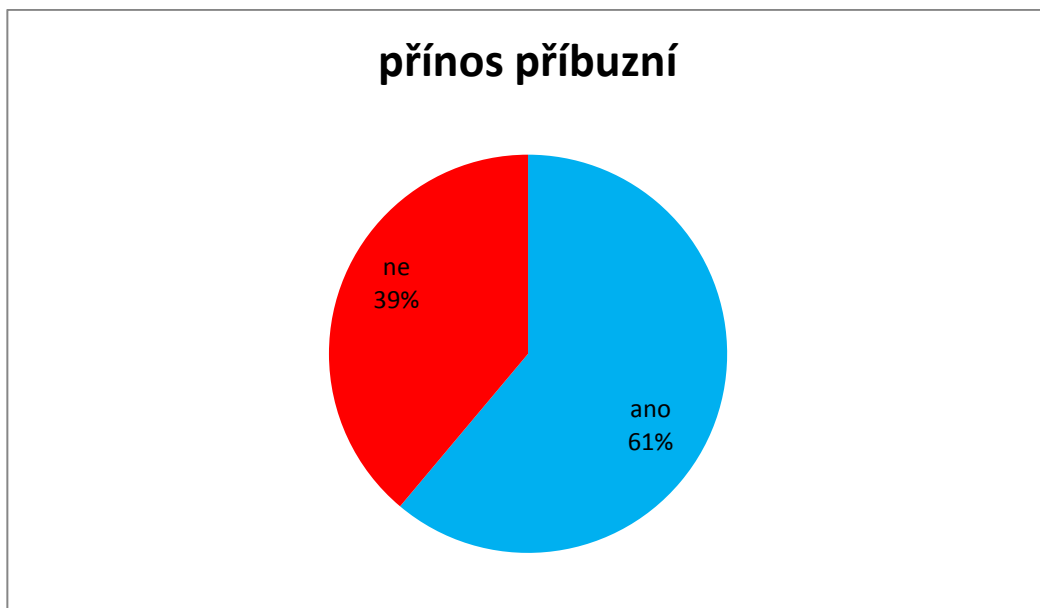

Výzkum ukázal, že celkem 23 dotázaných by uvítalo kurzy vzdělávání v rámci okresu Rakovník. 4 respondenti zvolili 2 možnosti a 1 dotázaný na otázku neodpověděl.

16. Domníváte se, že přednášená témata za rok 2015 pro Vás byla přínosná?

Většina pěstounů či poručníků se domnívá, že témata v rámci vzdělávání v roce 2015 pro ně byla přínosná.

Pěstouni příbuzní zaškrtnuli v 11 případech, že pro ně témata byla přínosem.

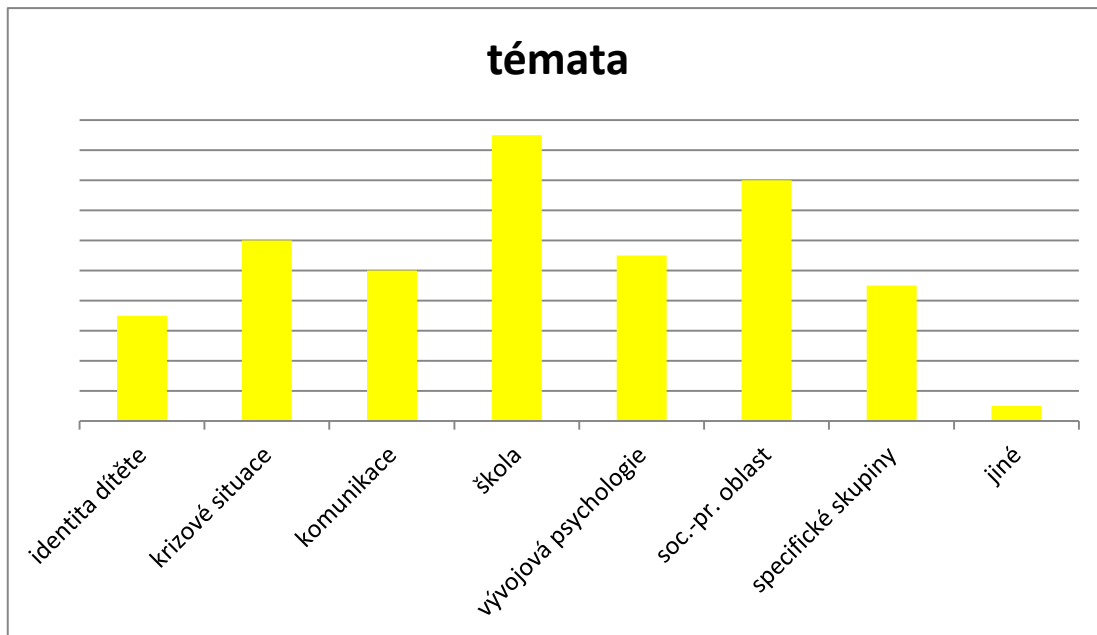
17. Jaké téma Vás nejvíce zaujalo?

Jako odpovědi se objevila následující témata:

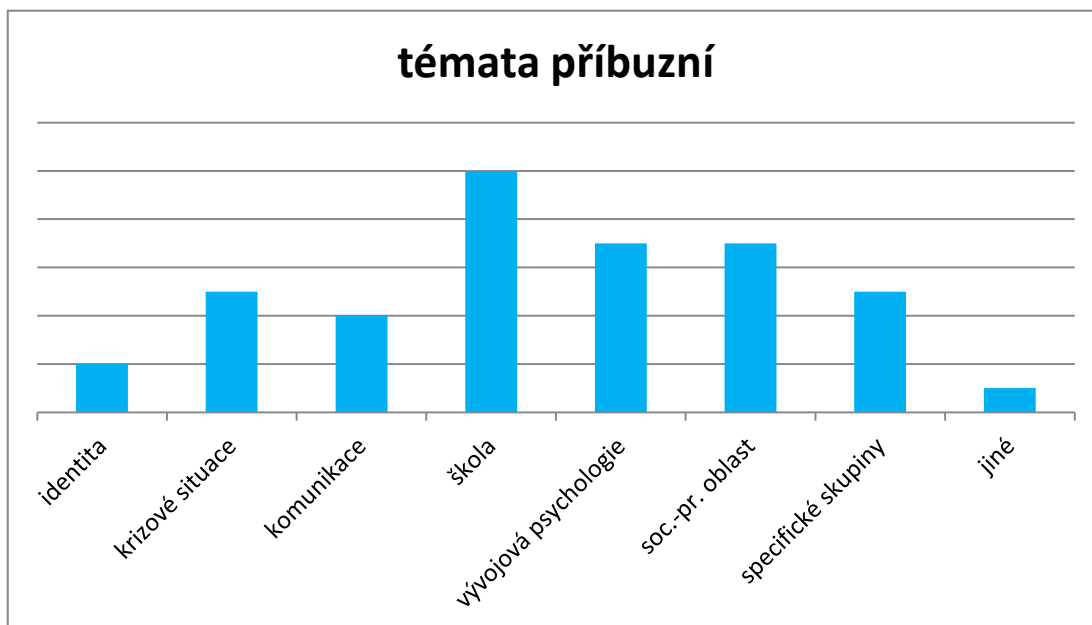
- Odklad školní docházky
- HIV, AIDS
- Drogy
- Novinky v sociální oblasti
- Poruchy učení
- Krizové situace
- Komunikace v rodině
- Přechod dětí z původní rodiny do pěstounské rodiny
- Krádeže dětí
- Výchovné problémy

12 respondentů nechalo řádky nevyplněné a 1 pěstoun popsal všechny činnosti, které dělá raději než vzdělávání např. oprava rozbitých hraček, učit děti plavat či bruslit,...

18. Jaké oblasti vzdělávání upřednostňujete?

Celkem 25 dotázaných zvolilo více než 1 možnost a v 5 případech (z toho 3 pěstouni příbuzní) si respondenti z nabízených témat nic nevybrali.

Možnost jiné zvolila pouze 1 pěstounka babička, která téma specifikovala jako první pomoc.

10 ZHODNOCENÍ VÝZKUMU

První doplňková výzkumná otázka zněla: *Jaká témata prezentovaná v rámci povinného vzdělávání jsou pěstouny považována za nejprínosnější?*

Výzkum ukázal, že respondenti byli v minulých kurzech nejvíce spokojeni s tématy zabývající se odkladem školní docházky, poruchami učení, drogami a HIV a výchovnými problémy dětí. Dále je zaujaly krizové situace, komunikace v rodině a přechod dětí z biologické do pěstounské rodiny.

V druhé otázce mě zajímalo, *jakou formu vzdělávání pěstouni preferují?*

K této otázce můžeme konstatovat, že největší zájem mají respondenti profesionálové o kurzy dvoudenní; dále pak o samostudium a kurzy jednodenní.

Naopak prarodiče či jiní příbuzní svěřených dětí preferují samostudium a poté jednodenní kurz, dále se umístil e-learning.

Třetí otázka byla: *o jaká témata mají pěstouni a poručníci v dalším vzdělávání zájem?*

K této otázce lze říci, že pěstouni upřednostňují témata spojená se školou, jako jsou výukové problémy či šikana. Dále by je zajímala sociálně-právní oblast a to konkrétně příslušné zákony, nebo pokud nastaly nějaké změny. Jako třetí nejčastější možnost označovali dotázaní oblast psychologie a krizové situace.

Čtvrtá dílčí výzkumná otázka se zabývala, *jaké jsou nejčastější důvody nespokojenosti se vzděláváním?*

Nespokojených se vzděláváním je 27% všech respondentů. Těm se nejčastěji nelíbí přednášené téma a také jim vzdělávání přijde zbytečné. Jiný důvod nežli uvedené možnosti zvolili 3 dotázaní, kteří např. uvedli, že školení by měli být spíše bio rodiče či že jde o zastaralé a nepotřebné informace.

Poslední výzkumná otázka zněla, *zda je rozdíl v postoji ke vzdělávání mezi pěstouny profesionály a příbuznými?*

Odpověď na tuto otázku jsem zjišťovala prostřednictvím otázky č. 10 (Jak hodnotíte služby pro pěstouny v okrese Rakovník?), 13 (Jste spokojen s kurzy povinného vzdělávání?) a 16 (Domníváte se, že témata prezentovaná v rámci vzdělávání za rok 2015 splnila Vaše očekávání a byla pro Vás přínosem?).

Z vyplněných dotazníků jsem jich vyňala jen 18 od pěstounů příbuzných a výsledky ukázaly, že postoj ke vzdělávání příbuzenských pěstounů a poručníků je o trochu pozitivnější a přívětivější než u profesionálních pěstounů a poručníků.

V 10. otázce ohodnotilo 12 z 18 příbuzenských pěstounů vzdělávání známkou výbornou. Zatímco profesionálové dali jedničku pouze 4krát.

Ve 13. otázce zabývající se spokojeností označilo celkem 14 pěstounů příbuzných možnost ano či většinou ano. Profesionálové zvolili tyto možnosti pouze v 11 případech.

Otázka 16 byla téměř shodná, protože přínos témat označilo 11 příbuzných a 10 profesionálních pěstounů.

Na základě zpracování výzkumu jsem dospěla k potvrzení či vyvrácení některých hypotéz:

Hypotéza H1, ve které se domnívám že, většina respondentů má alespoň k jednomu ze svěřených dětí příbuzenský vztah, **se potvrdila**.

Celkem 53% dotázaných má alespoň k jednomu ze svěřených dětí příbuzenský vztah. Ve 14 případech se jedná o prarodiče a 4krát bylo dítě svěřeno do péče jiného příbuzného.

Hypotézu H2, kde se domnívám, že pěstouni se povinného vzdělávání zúčastňují maximálně dvakrát za rok, **mohu vyvrátit**.

Výzkum ukázal, že 4 pěstouni se kurzů vzdělávání zúčastnili 3krát a jiní 4 pěstouni či poručníci dokonce 4krát za rok 2015, což je 100% docházka.

Hypotéza H3, ve které předpokládám, že většina dotázaných se domnívá, že témata přednášená v kurzech vzdělávání pro ně jsou přínosná, **se potvrdila**.

21 respondentů (62%) označila, že témata splnila jejich očekávání a jsou pro ně přínosem.

Hypotézu H4, ve které se domnívám, že nejvíce by pěstouni uvítali jednodenní formu vzdělávání, můžeme **vyvrátit**.

Jednodenní kurz vzdělávání se umístil na 3. místě. Nejrady by pěstouni uvítali víkendový kurz povinného vzdělávání.

Hypotéza H5, ve které si myslím, že nejmenší zájem mají příbuznější pěstouni o témata spojená s identitou dítěte, **se**

1. za okolnosti, že možnost *jiné – jaké* chápeme jako možnost stejné hodnoty, **vyvrací**.
2. za okolnosti, že možnost *jiné – jaké* chápeme jako možnost pouze doplňovací, **potvrzuje**.

Problémy spojené s identitou dítěte jsou nejběžnější v období puberty. Dítě si skutečně uvědomí, že je vychovááno v cizí rodině, a často je pro něj těžké se s tímto faktem vyrovnat. U dětí, které jsou vychovávány příbuznými, se problémy s identitou logicky nevyskytují, protože dítě v biologické rodině zůstalo; jen není vychovááno přímo svými rodiči.

ZÁVĚR

Do problematiky náhradní rodinné péče jsem vstoupila teprve v září roku 2014, když jsem byla přijata na Odbor sociálně – právní ochrany dětí Měú v Rakovníku jako sociální pracovnice. Dá se tedy říci, že jsem v této oblasti nováčkem, a proto pro mě byla moje bakalářská práce velice přínosná a bude také přínosem pro potřeby našeho odboru.

Povinné vzdělávání pěstounů a poručníků je téma stále probírané a některé výsledky výzkumu pro mě byly překvapující. Často se v praxi setkáváme s nezájmem o vzdělávání, a to především ze strany prarodičů. Výzkum však ukázal, že většina dotázaných pěstounů je s kurzy vzdělávání spokojená a v mnohých případech také splnila jejich očekávání. Předpokládala jsem, že příbuzenští pěstouni jsou odpůrci vzdělávání, ale na základě výsledků výzkumu jsem zjistila, že má domněnka byla mylná. Jsem ráda, že jejich postoj ke studiu je ještě o trochu pozitivnější než u profesionálních pěstounů.

Nutno podotknout, že výsledky výzkumu nelze zobecnit na celou populaci pěstounů a poručníků, nýbrž jen na sledovanou oblast okresu Rakovník.

Díky teoretické části jsem si utřídila informace a termíny spojené s pěstounskou péčí, včetně příslušných zákonů. Velice zajímavý pojem pro mě byl attachment, jeho poruchy a způsoby léčby.

Praktická část pomohla mě i našemu odboru se seznámit s názory respondentů na nabízené služby pěstounské péče a to zejména na oblast vzdělávání, jeho formy a témata. Díky výzkumu budeme schopni následné kurzy přizpůsobit přáním našich klientů.

Častý kontakt s pěstouny v rámci běžné praxe a navíc také prováděného výzkumu mě pouze utvrdil v přesvědčení, že pěstounství je skutečně náročné povolání. Je tedy nezbytně nutné, aby jej pěstouni a poručníci také tak vnímali a přistupovali k němu s láskou, ochotou někomu pomoci a zájmem si neustále zvyšovat své kompetence. A to

ne jen z důvodu, že jim to přikazuje zákon, ale ze své vlastní iniciativy, aby se dozvěděli více a byli schopni svěřeným dětem zajistit kvalitnější péči.

My se pouze můžeme snažit zacílit kurzy povinného vzdělávání na témata přínosná pro pěstouny a poskytovat jim podporu prostřednictvím všech nabízených služeb.

Složení pěstounů a poručníků v okrese Rakovník se neustále mění, svěřené děti nabývají zletilosti a novým pěstounům jsou svěřeny jiné děti, proto se domnívám, že zjišťování postojů, názorů a přání pěstounů a poručníků, je potřeba s ohledem na tento fakt zopakovat. Současný průzkum nám ukázal, že použití dotazníku je vhodnou formou pro zjišťování tohoto druhu informací.

SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

Seznam použitých českých zdrojů

ARCHER, Caroline. *Dítě v náhradní rodině: nejčastější problémy při výchově mladších dětí v náhradní rodině*. 1.vyd. Praha: Portál, 2001, 119 s. ISBN 80-7178-578-4.

KOLUCHOVÁ, Jarmila a Zdeněk MATĚJČEK (ed.). *Osvojení a pěstounská péče*. 1. vyd. Praha: Portál, 2002, 155 s. ISBN 80-7178-637-3.

KONEČNÁ, Hana a Lucie KOUBOVÁ. *Monitoring příprav na náhradní rodinnou péči v České republice: (popis současného stavu)*. 1. vyd. Praha: Středisko náhradní rodinné péče, 2010, 115 s. ISBN 978-80-87455-00-5.

MATĚJČEK, Zdeněk. *Náhradní rodinná péče: průvodce pro odborníky, osvojitele a pěstouny*. 1. vyd. Praha: Portál, 1999, 183 s. ISBN 80-7178-304-8.

MATĚJČEK, Zdeněk. *O rodině vlastní, nevlastní a náhradní*. 1. vyd. Praha: Portál, 1994, 98 s. Rádcí pro rodiče a vychovatele. ISBN 80-85282-83-6.

MATOUŠEK, Oldřich. *Rodina jako instituce a vztahová síť*. 1. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství, 1993, 124 s. Studijní texty (Sociologické nakladatelství). ISBN 80-901424-7-8.

MATOUŠEK, Oldřich a Hana PAZLAROVÁ. *Hodnocení ohroženého dítěte a rodiny v kontextu plánování péče*. 1.vyd. Praha: Portál, 2010, 183 s. ISBN 978-80-7367-739-8.

PLAŇAVA, Ivo. *Manželství a rodiny: struktura, dynamika, komunikace*. 1. vyd. Brno: Doplněk, 2000, 294 s. ISBN 80-7239-039-2.

RADVANOVÁ S., KOLUCHOVÁ J., DUNOVSKÝ J. *Výchova dětí v náhradní rodinné péči*. 1. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1979, 127 s.

SCHOOLEROVÁ, Jayne E. *Adopce: vztah založený na slibu: užitečné rady a prostředky pro adoptivní rodiče a pěstouny*. 1. vyd. Praha: Návrat domů, 2002, 217 s. ISBN 80-7255-066-7.

SOBOTKOVÁ, Irena. *Pěstounské rodiny: jejich fungování a odolnost*. 1. vyd. Praha: Ministerstvo práce a sociálních věcí, 2003, 142 s. ISBN 80-86552-62-4.

VRTBOVSKÁ, Petra. *O ztraceném dítěti & cestě do bezpečí: attachment, poruchy attachmentu a léčení*. 1. vyd. Tišnov: Scan, 2010, 120 s. ISBN 978-80-86620-20-6.

ZEZULOVÁ, Dagmar. *Pěstounská péče a adopce*. 1.vyd. Praha: Portál, 2012, 197 s. ISBN 978-80-262-0065-9.

Seznam použitých internetových zdrojů

BLAHUTOVÁ, Michaela a Dagmar ZEZULOVÁ. *Hostitelská péče a příprava k ní: odborná metodika*. [online]. 2011 [cit. 2016-01-06]. Dostupné z: <http://www.adopce.com/pestounska-pece/hostitelska-pece/>

DOBRÁ RODINA. [online]. 2015 [cit. 2015-12-21]. Dostupné z: <http://www.dobrarodina.cz/>

CHCEME BÝT PĚSTOUNY. *Informační balíček - program PRIDE* .[online]. [cit. 2015-12-13]. Dostupné z: http://chcemebytpestouny.cz/sites/default/files/info_balicek_pro_nahradni_rodice_mpsv.pdf

INOVACE JSOU IN. CHRUDIM. CZ. *Poruchy rodiny*. [online]. 2011 [cit. 2015-12-06]. Dostupné z: <http://www.inovacejsouin.chrudim.cz/index.php?vertaction=materials>

MÁLIKOVÁ, Jana a Barbora HOLÁ. *Pěstouni mají právo na služby*. [online]. 2007 [cit. 2015-12-13]. Dostupné z: [http://www.rozumacit.cz/zs/file_prirucky_a_publicace/Pestouni_maji_pravo_na_sluzby\(2007\).pdf](http://www.rozumacit.cz/zs/file_prirucky_a_publicace/Pestouni_maji_pravo_na_sluzby(2007).pdf)

NATAMA. [online]. [cit. 2015-12-22]. Dostupné z: <http://www.natama.cz/cs/>

PORADNA RAKOVNÍK. *Přípravy náhradní rodinné péče*. [online]. 2015 [cit. 2015-12-16]. Dostupné z: <http://www.poradna-rakovnik.cz/index.php?stranka=pripravy-nahradni-rodinne-pece>

ROZUM A CIT. [online]. 2016 [cit. 2015-12-21]. Dostupné z: <http://www.rozumacit.cz/>

STŘEDOČESKÝ KRAJ. *Pěstounská péče na přechodnou dobu*. [online]. 2016 [cit. 2015-12-13]. Dostupné z: <http://www.kr-stredocesky.cz/web/socialni-oblast/pestounska-pece-na-prechodnou-dobu>

TRAPKOVÁ, L. *Kde jsi táto. Rodina – základ státu*. [online]. 2016 [cit. 2015-12-06]. Dostupné z: <http://www.kdejsitato.cz/rodina/rodina-zaklad-statu.html>

WIKIPEDIA. *Syndrom týraného dítěte*. [online]. 2015 [cit. 2015-12-25]. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Syndrom_t%C3%BDran%C3%A9ho_d%C3%ADt%C4%9Bte

Seznam použitých zákonů, vyhlášek a předpisů

Metodické doporučení MPSV č. 6/2009 k pěstounské péči na přechodnou dobu. In: *MPSV.cz* [online]. [cit. 2016-01-06]. Dostupné z: http://www.mpsv.cz/files/clanky/7270/Metodicke_doporuceni_MPSV_c-6.pdf

Metodické doporučení MPSV č. 7/2009 k odbornému posuzování žadatelů o zprostředkování náhradní rodinné péče. In: *MPSV.cz* [online]. [cit. 2016-01-06]. Dostupné z: http://www.mpsv.cz/files/clanky/7271/Metodicke_doporuceni_MPSV_c-7.pdf

Vyhláška MPSV č. 473/2012 Sb. o provedení některých ustanovení zákona o sociálně-právní ochraně dětí. In: *MPSV.cz* [online]. [cit. 2016-01-06]. Dostupné z: <http://portal.gov.cz/app/zakony/zakon.jsp?page=0&fulltext=&nr=473~2F2012&part=&name=&rpp=15#seznam>

Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí. In: *Sbírka zákonů České republiky* [online]. 1999, částka 111, [cit. 2015-12-06]. Dostupné z: <http://www.zakonyprolidi.cz/cs/1999-359>

Zákon č. 109/2002 Sb., o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a preventivně výchovné péči ve školských zařízeních a o změně dalších zákonů. In: *Sbírka zákonů České republiky* [online]. 2002, částka 48, [cit. 2016-01-06]. Dostupné z: <http://www.zakonyprolidi.cz/cs/2002-109>

Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník. In: *Sbírka zákonů České republiky* [online]. 2012, částka 33, [cit. 2015-12-06]. Dostupné z: <http://www.zakonyprolidi.cz/cs/2012-89>

SEZNAM ZKRATEK

OSPOD - odbor sociálně – právní ochrany dětí

MPSV - ministerstvo práce a sociálních věcí

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha A - Dotazník.....	I-V
----------------------------------	------------

DOTAZNÍK

Dobrý den, jsem studentkou Univerzity Jana Amose Komenského v Praze a zpracovávám výzkum na téma *Vzdělávání pěstounů v okrese Rakovník*. Výsledky výzkumu budou součástí mé bakalářské práce a také budou použity pro potřeby OSPOD v Rakovníku v rámci zkvalitnění služeb pro pěstouny a poručníky. Dotazník je určen všem osobám, které mají bydliště v okrese Rakovník a zároveň mají dítě (děti) svěřené do pěstounské či poručenské péče. Za jeho vyplnění předem děkuji.

Eliška Poborská

Zakroužkujte nebo doplňte Vaši odpověď.

1. Jaké je Vaše pohlaví?	ŽENA	MUŽ
2. Jaký je Váš věk?	18 – 25 let	26 – 35 let
	36 – 45 let	46 – 55 let
	56 – 65 let	66 let a více
- 3. Jaké je Vaše nejvyšší dosažené vzdělání?**
- základní
  - vyučen/a
  - střední s maturitou
  - vyšší odborné
  - vysokoškolské
- 4. Jste:**
- zaměstnanec
  - podnikatel, OSVČ
  - nezaměstnaný (v evidenci na ÚP)
  - důchodce
  - na mateřské či rodičovské dovolené
  - jen pěstoun, poručník

5. O kolik vlastních nezletilých dětí pečujete? 0 1 2 3 4 a více

6. Kolik nezletilých dětí Vám bylo svěřeno do pěstounské či poručenské péče?

1 2 3 4 a více

7. Bylo/y Vám dítě (děti) svěřeno/y do společné pěstounské péče? ANO NE

8. Máte alespoň k jednomu ze svěřených dětí příbuzenský vztah?

ANO jaký.....

NE

9. Dohodu o výkonu pěstounské péče jsem uzavřel/a s:

- příslušným obecním úřadem s rozšířenou působností
- osobou pověřenou k výkonu SPOD (nezisková organizace, nadace)

10. Jak hodnotíte služby pro pěstouny v okrese Rakovník?

Použijte známkování jako ve škole.

SLUŽBY	ZNÁMKA
Odlehčovací péče (tábory pořádané pro děti z pěstounských rodin, proplacení tábora či lyžařského kurzu dítěte)	
Vzdělávání pěstounů	
Odborné poradenství	
Pomoc při podporování osobního kontaktu svěřených dětí s biologickou rodinou	

11. Která z uvedených služeb Vám pomáhá nejvíce?

- Odlehčovací péče
- Vzdělávání pěstounů
- Odborné poradenství
- Pomoc při podporování osobního kontaktu svěřených dětí s biologickou rodinou

12. Kolikrát za rok 2015 jste nabízené typy služeb využila?

SLUŽBY	POČET
Odlehčovací péče (tábory pořádané pro děti z pěstounských rodin, proplacení tábora či lyžařského kurzu dítěte)	
Vzdělávání pěstounů	
Odborné poradenství	
Pomoc při podporování osobního kontaktu svěřených dětí s biologickou rodinou	

13. Jste spokojen/a s kurzy povinného vzdělávání?

ANO   VĚTŠINOU ANO   VĚTŠINOU NE   NE

Pokud jste odpověděl/a NE či VĚTŠINOU NE, uveďte důvod Vašeho nezájmu:

- Nezajímavá témata
- Nevyhovující termíny
- Špatná dopravní dostupnost do místa konání
- V době konání vzdělávání nemohu zajistit péči o děti
- Nemohu se uvolnit ze zaměstnání
- Přijde mi to zbytečné
- Jiné, jaké.....

14. Jaká forma povinného vzdělávání by Vám nejvíce vyhovovala?

- Jednodenní kurz
- Víkendový kurz
- Samostudium
- E-learning (elektronické vzdělávání prostřednictvím PC)
- Nemám o vzdělávání zájem.

15. Jak daleko jste ochoten/ochotna za vzdělávacím kurzem dojet?

- v rámci Rakovníka
- v rámci Středočeského kraje
- v rámci České republiky

16. Domníváte se, že témata, která byla za rok 2015 v rámci vzdělávání pěstounů přednášena, splnila Vaše očekávání a byla pro Vás přínosem?

ANO

NE

17. Jaké téma, prezentované na vzdělávání pěstounů, Vás nejvíce zaujalo a proč?

.....
.....

18. Jaké oblasti vzdělávání upřednostňujete?

- Identita dítěte (kontakt a vztah s původní rodinou, význam biologické rodiny)
- Psychologie, krizové situace
- Komunikace v rámci rodiny (vztahy mezi biologickými a svěřenými dětmi)
- Škola (výukové problémy, šikana, odklad školní docházky)
- Vývojová psychologie (věk dětí a jeho specifika – dospívání, puberta)
- Sociálně-právní oblast (zákony, změny, novinky)
- Péče o specifické skupiny dětí (týrané, zneužívané, zdravotně postižené)
- Jiné, jaké.....

.....

BIBLIOGRAFICKÉ ÚDAJE

Jméno autora: Eliška Poborská

Obor: Vzdělávání dospělých

Forma studia: kombinovaná

Název práce: Vzdělávání pěstounů v okrese Rakovník

Rok: 2016

Počet stran textu bez příloh: 59

Celkový počet stran příloh: 5

Počet titulů českých použitých zdrojů: 13

Počet titulů zahraničních použitých zdrojů: 0

Počet internetových zdrojů: 17

Vedoucí práce: Mgr. Jana Zachová